

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Bc. Jana Hnyková

JUDr. Emil Hácha – osudové okamžiky

Diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Cyril Svoboda

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. 5. 2019

Jana Hnyková

Bibliografická citace

JUDr. Emil Hácha – osudové okamžiky [rukopis] : diplomová práce / Jana Hnyková ; vedoucí práce: JUDr. Cyril Svoboda. -- Praha, 2019. -- 67 s.

Anotace

Osudové chvíle kladou na aktéry rozhodovacího procesu povinnost rozhodnout se. Nemohou se nerozhodnout. I útěk od rozhodnutí je čin. Aktér nerozhoduje jen o sobě, ale jeho rozhodnutí má obecný dopad. Historickou zkušeností lze doložit, že dějiny následně hodnotí aktérovo rozhodnutí, jako by aktér měl fakticky zachovány všechny teoretické možnosti rozhodnout se. Budoucí soud je ovlivněn vnějšími okolnostmi, které nelze zcela promítnout do doby vlastního rozhodnutí. Stěžejním tématem práce je demonstrovat etické dilema na konkrétním příkladu. Jím byl Háchův podpis v Berlíně v březnu 1939, kterým byl vložen osud naší země do rukou Říše. Práce bude zkoumat na základě hledisek sociální a politické etiky, jaké měl prezident Hácha možnosti volby jiných řešení. Součástí práce bude i obecné morální zhodnocení Háchova politického působení a poválečných reakcí na Háchu a jeho jednání.

Klíčová slova

prezident Hácha, kapitulace, druhá světová válka, situace, rozhodnutí, fašismus, politika, vláda, Protektorát Čechy a Morava

Abstract

The fateful moments put the duty of decision-making process to the players. They can not make no decision. Even an escape from the decision is an act. The player does not decide only on himself but his decision has a general impact. Historical experience can demonstrate the fact that history subsequently evaluates the actor's decision as if the actor had virtually preserved all the theoretical possibilities of decision-making process. The future judgement is influenced by external circumstances which can not be fully reflected in the time of the decision itself. The crucial theme of the thesis is to demonstrate an ethical dilemma on a particular example. It was Hacha's signature in Berlin, March 1939 that put the fate of our country into the hands of The Empire. The work will scrutinize on the basis of social and political ethics aspects president Hacha's possibilities of other solutions choice.

A part of the work will be a general moral evaluation of Hácha's political activity and post-war responses to his acting.

Keywords

President Hácha, capitulation, World War II, situation, decision, fascism, politics, government, Protectorate of Bohemia and Moravia

Počet znaků (včetně mezer): <127583>

Poděkování

Děkuji především vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Cyrilu Svobodovi za vstřícnost a trpělivost i za čas, který této práci věnoval. Také děkuji svému manželovi i dětem za podporu po celou dobu mého studia. Děkuji dceři Marii za korekturu textu.

Obsah

Úvod	7
1. Základní výzkumná otázka: Kdo by měl vést stát v jeho krizovém období?	9
1.1 Nejdůležitější vlastnosti politika.....	9
1.2 Etika odpovědnosti.....	10
1.3 Politická odpovědnost a svědomí.....	12
2. Politická situace v období po Mnichovské dohodě, po abdikaci prezidenta republiky Edvarda Beneše	14
2.1 Mezinárodní situace v letech 1918 - 1938	14
2.2 Československo v roce 1938.....	14
2.3 Mnichovská konference a její důsledky pro Československo.....	15
3. Život Emila Háchy do doby, než byl zvolen prezidentem Československa.....	17
3.1 Narození a dětství Emila Háchy	17
3.2 Háchova studentská léta a jeho první zaměstnání.....	18
3.3 Další Háchova zaměstnání a funkce	18
3.4 Háchovy zájmy a koníčky.....	19
3.5 Smrt Háchovy manželky Marie.....	20
4. Prezident Emil Hácha – atmosféra druhé republiky.....	21
4.1 Situace v Československu po Mnichovu 1938.....	21
4.2 30. listopad 1938.....	22
4.3 Prezident JUDr. Emil Hácha	23
5. Osudové rozhodnutí – Berlín, noc ze 14. na 15. března 1939.....	25
5.1 Začátek roku 1939 – situace se vyostřuje	25
5.2 Krize na Slovensku	26
5.3 Berlín, noc ze 14. na 15. března 1939.....	27
5.4 Dva podepsané dokumenty.....	28
5.5 Následující dny po podpisu	29
6. Reakce na vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava	32
6.1 Reakce ostatních států	32
6.2 Reakce Eduarda Beneše	33
6.3 Protektorát Čechy a Morava	33
7. Další působení Emila Háchy jako státního prezidenta.....	35
7.1 Podzim 1939.....	35

7.2	Vánoce 1939	37
7.3	Prezidentovo období od roku 1940 do června roku 1941.....	37
7.4	Vstup SSSR do války	39
7.5	Říšský protektor R. Heydrich	40
7.6	Atentát na Reinharda Heydricha	41
7.7	Lidice, Ležáky a následující události	45
8.	Závěrečné období Háchova života.....	47
8.1	Podzim 1942	47
8.2	Leden až srpen 1943.....	48
8.3	Září 1943 – Háchova politická závěť	49
8.4	Závěr roku 1943.....	51
8.5	Poslední Háchův veřejný proslov	51
8.6	Květen až prosinec 1944.....	52
8.7	Poslední dny prezidenta JUDr. Emila Háchy.....	52
9.	Beneš a Hácha – jejich osudová rozhodnutí.....	56
9.1	Osudové rozhodnutí prezidenta Edvarda Beneše	56
9.2	Osudové rozhodnutí prezidenta Emila Háchy	58
	Závěr	62
	Seznam zkratk.....	64
	Seznam literatury	65

Úvod

Před osmdesáti lety v březnu 1939 byl v Berlíně podepsán dokument, kterým vznikl Protektorát Čechy a Morava. Za podpis tohoto osudného dokumentu je zodpovědný především JUDr. Emil Hácha, který byl v té době prezidentem Česko-slovenské republiky.

„Byl prezidentem v nejtěžším období země. Právě jemu padla druhá strana mince prezidentování, rub slávy a popularity. Po skvělé právnícké kariéře a mimořádně úspěšném životě neodmítl povinnost. Byl zvyklý sloužit a na naléhání politiků vzal na svá bedra úděl, o který nikdo nestál. Vedl zemi znásilněnou hákovým křížem. Přestože ve své roli víceméně obstál, zaplatil nejvyšší cenou: životem i svou pověstí. Stal se nenáviděným symbolem kolaborace.“¹

Především na základě výše uvedených řádků bude tato diplomová práce věnována prezidentu JUDr. Emilu Háchovi a jeho osudovým okamžikům.

Základním výzkumným problémem této diplomové práce bude otázka: Jaký typ člověka, resp. politika, z morálního hlediska, by měl být zvolen či vybrán na post prezidenta, který zastával v té době dr. Hácha?

Tedy v době, kdy pomnichovská situace byla více než krizová. Měl by to být tyran bez jakékoli sebereflexe, kterému jsou důsledky jeho jednání naprosto lhostejné, demokrat nebo loajální politik či odborník...? Nebo slaboch, který nemá odvahu v rozhodném okamžiku se zachovat správně? Nebo člověk, který se rozhoduje pragmaticky, hledajíc argumenty ve prospěch své pozice? Tato základní výzkumná otázka dá vzniknout jistě i mnoha dalším podotázkám, např. zda měl prezident Emil Hácha jiné možnosti volby a proč je nezvolil, co by se stalo, kdyby jiné možnosti využil atp.

Práce bude zpracována především rešerší literatury, která je dostupná k tomuto tématu.

První kapitola této diplomové práce se bude tedy zabývat základní výzkumnou otázkou, kdo a proč by měl v kritické situaci být v čele státu. Ve druhé kapitole popisují politickou situaci, za které se víceméně nedobrovolně stal dr. Emil Hácha prezidentem. Další části mé diplomové práce obsahují Háchův životopis do doby, než byl zvolen prezidentem, podrobně popisují jeho zvolení prezidentem, následuje popis událostí, které se odehrály v Berlíně v noci ze 14. na 15. března 1939. Následující kapitoly se zabývají i dalším Háchovým působením na pozici prezidenta a končí jeho smrtí. V poslední kapitole budu srovnávat postoje dvou prezidentů Československa – Edvarda Beneše a Emila Háchy, kteří se oba ocitli v situaci, kdy

¹ BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 67

byli nuceni řešit morální dilema. Závěr je věnován obecnému morálnímu zhodnocení politického působení prezidenta JUDr. Emila Háchy.

1. Základní výzkumná otázka: Kdo by měl vést stát v jeho krizovém období?

Pomnichovské období československého státu zajisté bylo velmi krizové. Ale tomuto tématu se budu věnovat až v následujících kapitolách. Nyní se pokusím najít obecnou odpověď na základní výzkumnou otázku – jaký typ člověka, nejen z morálního hlediska, by měl být zvolen do čela státu, který se nachází ve složitém či krizovém období?

1.1 Nejdůležitější vlastnosti politika

Podle Platóna by to měl být muž, který má všechny čtyři ctnosti – moudrost, spravedlnost, uměřenost i statečnost. Ctnosti přirovnává Platón ke zdraví, kráse a dobrému stavu duše, kdežto špatnost přirovnává k nemoci, ohyzdnosti a slabosti.² Je zřejmé, že předpokladem stát se státníkem v dobrém slova smyslu není otázka vzdělání, jmění, zkušenosti. Je to právě otázka výše zmíněných ctností – moudrosti, spravedlnosti, uměřenosti a statečnosti.

O moudrosti v politice hovoří i B. Sutor: V politice nejde o poznání celkového stavu věcí, ale o odpovědné vytváření sociálních vztahů, které jsou stále v pohybu, podléhají historickým změnám a jsou ovlivněny mnoha dalšími faktory. Rovněž jednajících je velké množství a mohou spolu mít konkurenční či konfliktní vztahy.³

„Jestliže moudrost je situačním svědomím, pak můžeme obecně politickou moudrost charakterizovat takto: Moudrý je ten, kdo se orientuje na nezpochybnitelné principy a dobré cíle, ale není tím, kdo na nich lpí; kdo se snaží poznat a ovlivňovat složité skutečnosti, ale nestaví věci nad člověka; kdo umí pochopit a posoudit složité situace a zvládnout je, ale nestane se oportunistou. Politická moudrost se osvědčuje při hledání a nalézání prostředků a cest k vytčeným cílům.“⁴

Platón dále říká, že je třeba hledat ty, kdo jsou nejlepší strážci svého přesvědčení, že jejich povinností je konat to, cokoli by pokládali za nejlepší pro obec.⁵

Důležitou roli pro charakter správného politika má i jeho výchova a vzdělávání. „...neboť je-li udržována řádná výchova a vzdělávání, působí, že v obci vznikají zdatní jedinci, a dobří jedinci zase, nabývajíce takového vychování, stávají se ještě lepšími než dřívější jak v ostatních věcech, tak i co do plození, právě tak jak tomu jest i u ostatních živočichů.“⁶

² Srov. PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001, s. 139

³ Srov. SUTOR, Bernhard, *Politická etika*, nakl. Oikoymenh, Praha 1996, s. 81

⁴ SUTOR, Bernhard, *Politická etika*, nakl. Oikoymenh, Praha 1996, s. 81

⁵ Srov. PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001, s. 103

⁶ PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001, s. 113

V čele obce či státu by měl podle Platóna být filozof. Filozof je člověk, který touží po moudrosti a hledá ji. Opravdovým filozofem Platón nazývá člověka, který se rád dívá na pravdu.⁷

Správce obce by měl mít „zřejmou lásku k vlasti, vyzkoušenou ve slastech i strastech, a že ani v trudech ani v nebezpečnostech ani v žádném jiném případě nesmí je býti viděti odkládati tuto zásadu, sice že jest takového slabocha vyloučiti, avšak toho, kdo ze všeho vychází neporušen jako zlato zkoušené v ohni, jest ustanoviti správcem a dávat mu pocty a odměny za živa i po smrti.“⁸

Další atribut, který musí dobrý vůdce státu mít, je uznávání svobody a obecných mravních zásad. Rothbard hovoří ve své knize *Etika svobody* o tom, že svoboda by měla být nejvyšším politickým cílem. „Svoboda je zaprvé a především morálním principem, který vyplývá z podstaty člověka. Především je to princip spravedlnosti, který představuje odstranění agresivního násilí z lidských vztahů.“⁹

Podle Jana Sokola je svoboda jeden z charakteristických rysů lidské bytosti, vedle rozumu je to nejvyšší atribut člověka. V novověku se klade důraz na politickou svobodu, která je chápána jako zákaz přinucování jinými v určitých věcech.¹⁰

Otázkou politické moci, politické svobody a etiky v politice se zabýval i Hans J. Morgenthau, vysoce nadaný a vzdělaný německý Žid z Coburgu, který v roce 1937 opustil antisemitismem poznamenanou Evropu a v roce 1943 začal svoji vědeckou kariéru na univerzitě v Chicagu. Morgenthauovi se jeví státníci tak, že myslí a jednají ve smyslu zájmu chápáného jako moc. Takové východisko však nemá schvalovat nebo dokonce požadovat lhostejnost vůči politickým ideálům a mravním zásadám, je-li zahraniční politika ve svých morálních a praktických cílech rozumná. Obecné mravní zásady nelze využívat v abstraktní, obecně platné formulaci pro státní jednání. K takovému využití má docházet ve světle konkrétních okolností v daném čase a na daném místě. Obecné mravní zásady ve státním jednání nepovažuje Morgenthau tedy za něco nadbytečného, ale naopak za velmi důležité a nezbytné.¹¹

1.2 Etika odpovědnosti

Podle Hanse Künga by měl politik eticky odpovědně vnímat zájmy, národní zájmy. Samozřejmě si klade otázku, co jsou vlastně národní zájmy. Může to být všechno možné,

⁷ Srov. PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001, s. 171 - 173

⁸ PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001, s. 201

⁹ ROTHBARD, Murray N., *Etika svobody*, vydal Liberální institut, Praha 2009, s. 305

¹⁰ Srov. SOKOL, Jan, *Slovník filosofických pojmů*, Scriptum Vyšehrad Praha 2001

¹¹ Srov. KÜNG, Hans, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, nakl. Vyšehrad, Praha 2000, s. 65 - 74

nebo se omezíme pouze na to, co je nutné? Má být národní zájem určován pouze státní mocí, nebo naopak co nejširším okruhem obyvatelstva?

Je potřeba vymezit zájem – nejsou to subjektivní ideje jednotlivých státníků, ale musí mít oporu v politické skutečnosti. Na druhou stranu však národní zájmy nejsou pouze objektivní fakta, podléhají subjektivnímu hodnocení. Národní zájmy musí být vždy eticky ospravedlnitelné.¹²

Národní zájem definuje politická reprezentace. Jde i mravně o to, jakou má motivaci. Může podléhat jiné moci, být ovlivňována populismem, nebo může vést, určovat společnosti cestu.

Politika by měla být vedena v duchu etiky odpovědnosti. A cílem i kritériem této politiky musí být vždy člověk.¹³

Podobný názor sdílí i Bernhard Sutor: „*Politické jednání je určeno v užším slova smyslu vztahem k obecnému dobru a týká se otázek uspořádání vzájemného soužití. Politika jako zvláštní forma sociálního jednání se stává nezbytnou všude tam, kde ve vzájemném lidském soužití vznikají problémy, kde se toto vzájemné lidské soužití na základě společných přesvědčení a cílů nedaří a kde se musí stát vědomě záležitostí úvah a skutků.*“¹⁴

Také v Kompendiu sociální nauky církve v čl. 396 je uvedeno, že politická autorita se musí nechat vést mravním zákonem: veškerá jeho důstojnost závisí na konání podle mravního řádu, který má jako svůj počátek a cíl Boha.¹⁵

Už ve starověkém Řecku byl za politický řád označován jen takový, který byl dojednán jen občany a vytvářen specificky lidskými prostředky racionálního a jazykového dorozumívání, ne takový řád, který byl dán despoticky. Má-li být tedy politický řád přizpůsoben lidem, musí splňovat etické požadavky.¹⁶

I Zeus prostřednictvím Platonova Prothagora hovoří o tom, že „*ten, kdo není schopen mít podíl studu a spravedlnosti, má být usmrcen jako nákaza obce.*“¹⁷ Jinými slovy řečeno – pro schopného politika je velmi důležitá schopnost správné sebereflexe a smysl pro spravedlnost, právě tyto vlastnosti by měl každý politik umět využívat při morálních dilematech, se kterými se ve svém nelehkém poslání setkává a musí je být schopen správně řešit.

¹² Srov. KÜNG, Hans, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, nakl. Vyšehrad, Praha 2000, s. 88 - 94

¹³ Srov. KÜNG, Hans, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, nakl. Vyšehrad, Praha 2000, s. 95

¹⁴ SUTOR, Bernhard, *Politická etika*, nakl. Oikoymenh, Praha 1996, s. 48

¹⁵ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR, *Kompendium sociální nauky církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2008, s. 252, čl. 396

¹⁶ Srov. SUTOR, Bernhard, *Politická etika*, nakl. Oikomenh, Praha 1996, s. 49 - 50

¹⁷ NOVOTNÝ František, *Platon – Prothagoras*, nakl. Jan Laichter, Praha 1939, s. 18 (322)

1.3 Politická odpovědnost a svědomí

Člověk, resp. politik, který rozhodnutí koná, musí být ochoten přijmout následky svého rozhodnutí.

„Politická odpovědnost zahrnuje připravenost a ochotu vyhlášovat v zájmu obecného dobra nepříjemná rozhodnutí. Zásadní součástí politické komunikace spočívá v tom, že politik veřejně podává důvody, aby získal souhlas s nastoupenou cestou. Ke svědomitosti politika náleží připravenost k nepříjemným rozhodnutím, i kdyby snad uškodila jeho šancím na další zvolení. Zastupitelská demokracie udělala z politiky povolání. Jak vyložil roku 1909 Max Weber, etický rozměr tohoto povolání nemůže spočívat pouze v tom, že politická rozhodnutí co nejvěrněji odrážejí politikovo vlastní smýšlení. Musí se projevovat také v tom, že si nositelé politických funkcí uvědomují odpovědnost za předvídatelné následky svého jednání. Zejména se nesmějí schovávat před velkými výzvami a požadavky své doby. Tento protiklad etiky smýšlení a etiky odpovědnosti podle Maxe Webera se proslavil. Weber sám nicméně netvrdil, že by se tato dvojí etika musela navzájem vylučovat. Věrnost vlastnímu přesvědčení a odpovědnost za následky vlastního jednání se naopak velice dobře mohou spojovat. Z etické perspektivy je třeba usilovat právě o takovéto spojení.“¹⁸

Při jakémkoli rozhodování, které má morální charakter, je velmi důležitý i postoj svědomí. Proto i pro výbavu politika je svědomí velmi důležité. *„Svědomí je vědomí morálních hodnot a povinností.“¹⁹*

O svědomí v politice se nejedná pouze v situaci, kdy je před někým rozhodnutí, které je do takové míry spojeno s jeho osobní identitou, že je vnímá jako rozhodnutí podle svědomí. O svědomí jde také tehdy, když někdo chce odpovědně, a tedy svědomitě vykonávat své povolání. Svědomitá rozhodnutí jsou stejně důležitá jako rozhodnutí svědomí. Svědomitá rozhodnutí vyžadují pečlivá zkoumání.²⁰

Na závěr této kapitoly si opět vypůjčím slova Platóna, protože se domnívám, že právě tímto způsobem by měl jednat a uvažovat politik, který vede stát nejen v dobách dobrých, ale i v obdobích krize: *„abychom uvažovali o události a bychom jako při hře v kostky podle výsledků vrhů zařizovali své věci, jak rozum uznává za nejlepší, a ne bychom se při úrazu jako děti drželi za uhozené místo a jen křičeli a křičeli, nýbrž bychom zvykali duši pokaždé co nejrychleji přistupovati k léčení a napravování toho, co pádem onemocnělo, lékařským*

¹⁸ HUBER, Wolfgang, *Etika základní otázky života*, nakl. Vyšehrad, Praha 2016, s. 175 - 176

¹⁹ Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-3/Svedomi-2.html>

²⁰ Srov. HUBER, Wolfgang, *Etika základní otázky života*, nakl. Vyšehrad, Praha 2016, s. 174 - 175

*uměním odstraňující nářek. Věru takto by se nejspřávněji postupovalo proti všelijakým příhodám.*²¹

²¹ PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001, s. 317

2. Politická situace v období po Mnichovské dohodě, po abdikaci prezidenta republiky Edvarda Beneše

2.1 Mezinárodní situace v letech 1918 - 1938

Československá republika byla součástí versailleského systému, který zásadním způsobem po Velké válce změnil mapu Evropy, ale toto nové uspořádání nezískalo všeobecný souhlas a podporu. Hlavní ideou při zrodu versailleského systému bylo vybudování světa bezpečného pro demokracii.²² Již ve 20. letech se však československá zahraniční politika musela vyrovnávat s nepříznivými faktory evropského vývoje. V roce 1922 byla uzavřena rappalská smlouva mezi Německem a Ruskem. Tato smlouva znamenala nebezpečí pro střeoevropské státy – tedy i pro Československo.²³ Zejména na přelomu 20. a 30. let se objevovaly různé plány na uspořádání střední Evropy. Jednalo se např. o Briandův plán Panevropy nebo Tardieův plán Dunajské federace, jehož záměrem bylo spojení států Malé dohody (Československo, Rumunsko a Jugoslávie, v letech 1921 – 1939), Rakouska a Maďarska. Bohužel tyto plány nebyly realizovány a stále nebyla vyřešena bezpečnost střeoevropských států.

Československá republika se i nadále hlásí ke světu bezpečnému pro demokracii, ale je také obklopena sousedními státy, které tuto ideu napadají. V nacionálně socialistickém Německu se k moci dostává Adolf Hitler.²⁴ Prezident Beneš si byl vědom toho, že československá zahraniční politika je závislá na celkovém evropském vývoji.²⁵ V Československu nastává vnitřní krize politického a mocenského systému.

2.2 Československo v roce 1938

Na podzim roku 1937 se zhoršila mezinárodní situace – stoupá agresivita zemí Osy – Berlín, Řím, Tokio. Ve Velké Británii se ujímá moci premiér Chamberlain – pokud požadavky Hitlera vůči Rakousku a Československu proběhnou mírovými prostředky, nebude mu v ničem bránit a nepoužije síly.²⁶ V březnu 1938 Hitler připojuje Rakousko k Německu, aby byli všichni Němci sjednoceni v jednom státě. Další na řadě bylo Československo. Hitler požadoval, aby Německu postoupilo pohraniční území, kde byli převážně němečtí obyvatelé. Ve skutečnosti chtěl však mnohem víc – zničit Československo a anektovat české země.

²² Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 5

²³ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 5

²⁴ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 6

²⁵ Srov. KVAČEK, Robert, *Nad Evropou zataženo*, nakl. Svoboda, Praha 1966, s. 363

²⁶ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 7

V realizaci těchto plánů mu pomáhala Sudetoněmecká strana (SdP), která chtěla včlenění celého česko-moravsko-slezského prostoru do říše.²⁷

„I po anšlusu Rakouska se čs. zahraniční politika zaměřila na opětnou obnovu československých bezpečnostních garancí.“²⁸ Političtí představitelé podnikli řadu vstřícných kroků, které měly ukázat, že československý stát nechce být původcem vystupňování mezinárodního napětí. Například prezident Beneš sám převzal vyjednávání s představiteli SdP a nabídl jim splnění jejich požadavků – tedy autonomii pro německou menšinu. Tuto dohodu však vedení SdP odmítlo přijmout a 14. září 1938 vydalo po dohodě s Berlínem prohlášení, kde požadovali odstoupení pohraničních území Německu. Hitler se snažil řešit tuto situaci diplomaticky především s Brity a Francouzi a předpokládal, že se v zájmu zachování míru vyřeší situace na úkor Československa. Po neúspěšném jednání Chamberlaina s Hitlerem v Godesbergu 22. – 23.9.1938 (zde Hitler požadoval také území Polska a Maďarska) Československo zareagovalo vyhlášením mobilizace 24. září 1938.²⁹

2.3 Mnichovská konference a její důsledky pro Československo

Na 29. září 1938 byla do Mnichova svolána konference čtyř velmocí (Velká Británie, Francie, Německo a Itálie). Tato konference měla přinést řešení vzniklé situace.³⁰ „Představitelé zúčastněných států podepsali dohodu o odstoupení pohraničních českých zemí Německu a v dodatku k dohodě nařizovali i čs. územní ústupky vůči Maďarsku a Polsku. Československý souhlas s dohodou pokládali signatáři za samozřejmý.“³¹ Českoslovenští politici přijali rozhodnutí Mnichovské konference a podvolili se mu, protože nechtěli, aby vznikl válečný konflikt. Ale Československo tímto rozhodnutím zasáhla krize, která ovlivnila všechny oblasti a celý společenský život státu.³² „Hroutil se Masarykova idea státu československého, protože Mnichov neznamenal ve svých důsledcích jen podstatnou změnu hranic a mezinárodního postavení republiky, její pronikavé hospodářské oslabení, ale přinesl značné otřesy ve vnitřní stavbě demokratického státu, zejména rozkolisal a rozkládal i dosavadní systém převládajících morálních a ideových hodnot.“³³ Prezident Beneš byl zradou spojenců velmi překvapen, především ho ranilo chování Francie, na kterou spoléhal. Beneš se ocitl ve velmi složité situaci – hrozilo vyhlazení českého a slovenského národa, brutální

²⁷ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 8

²⁸ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 9

²⁹ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 9

³⁰ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 10

³¹ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 10

³² Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 11-12

³³ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 12

vojenský zásah. Beneš nechtěl jít do předem prohrané bitvy s wehrmachtem, a tak se i přesto, že národ chtěl bojovat, rozhodl pro kapitulaci.³⁴

„Mnichov byl pro mnohé současníky nejhorším momentem života. Za všechna slova ministerského předsedy, hrdiny od Zborova, premiéra krizového kabinetu generála Syrového: „Prožívám nejtěžší okamžik života, neboť plním nejbolestnější úkol, nad kterým lehčí by bylo umřít.“ Ale dodal, že má-li se volit mezi smrtí národa a Mnichovem, pak se musí volit zachování národa.“³⁵

Začátkem října se v mezinárodním výboru již jednalo o stanovení pátého okupačního pásma, které bylo územně nejrozsáhlejší. Podle původního plánu se obyvatelstvo, které do toho pásma patří, mělo lidovým hlasováním rozhodnout, zda chce zůstat v Československé republice, nebo se stát součástí říše. Nakonec se však jednání vyhrotila a říšský kancléř hrozil, že pokud Československo nepřijme jím určenou okupační čáru, bude tato rázně změněna v prostou strategickou linii. Proto bylo, podle nového ministra zahraničí Františka Chvalkovského, nutné začít jednat vůči německým požadavkům vstřícněji než dosud.³⁶ Po vyřešení otázky pátého pásma byly vytvořeny dvě hraniční komise: československá a německá; tyto komise měly vytvořit návrh nové hraniční čáry. Dne 20. listopadu 1938 byl podepsán československo-německý protokol o nové státní hranici.³⁷

Mnichovská konference změnila také vztahy Čechů a Slováků. Dne 6. října 1938 schválila Hlinkova slovenská ľudová strana „Manifest slovenského národa“, který vyhlášoval autonomii Slovenska.³⁸

Jak již bylo řečeno, v pomnichovské republice byla průvodním jevem vnitropolitická krize. Počátkem října 1938 se pokusilo několik politiků odstranit vládu generála Syrového. Bohužel tato snaha nevyšla a došlo pouze k reorganizaci Syrového vlády a dr. Eduard Beneš dne 5. října 1938 abdikoval z funkce prezidenta republiky.³⁹ Benešovým nástupcem bude za několik týdnů zvolen prezident Nejvyššího správního soudu dr. Emil Hácha.⁴⁰

Nyní se budu věnovat období života dr. Emila Háchy před tím, než se stal prezidentem.

³⁴ Srov. BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 52-53

³⁵ PALATA, Luboš, *Autoritativní režim druhé republiky a české katolické elity*, Praha 2018, s. 21

³⁶ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 19

³⁷ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 23

³⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 11

³⁹ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 11

⁴⁰ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 13

3. Život Emila Háchy do doby, než byl zvolen prezidentem Československa

3.1 Narození a dětství Emila Háchy

Emil Hácha se narodil 12. července 1872 v Trhových Svinech. Háchův otec se jmenoval Josef Emanuel a pracoval jako berní úředník, v době Háchova narození byl kontrolorem c. k. berního úřadu a později jeho přednostou. Matka Emila Háchy - Marie Karolína Pavlína, byla dcera Dominika Klause a jeho ženy Anny, rozené Průchové, z Vlašimi.

Dne 13.7.1872 byl Hácha pokřtěn, jeho další jména byla Dominik Josef. Za kmotra mu šel dědeček Dominik Klaus a kmotrou byla Anna Háchová, novokřtěncova teta.

Dědeček Emila Háchy (otec Josefa Háchy) převzal lesákovský statek od svého otce již v šestnácti letech. Později byl rychtářem v Hrazanech a byl také náhradníkem zemského sněmu v r. 1848. Svému synovi Josefovi umožnil v Písku studovat. Po studiích byl Háchův otec nejdříve berním praktikantem v Dobříši, pak v Kralovicích u Plzně, asistentem v Hluboké nad Vltavou a adjunktem ve Vlašimi, kde se seznámil s Marií Klausovou, svou budoucí ženou. Později byl jmenován berním kontrolorem v Trhových Svinech a oženil se s již zmíněnou Marií Klausovou.

Otec Emila Háchy, Josef, byl jako berní kontrolor přeložen do Trhových Svinů, kde se také oženil. Byl považován za přesného a vzorného úředníka, rovněž byl oblíbeným společníkem a mnoho lidí si k němu chodilo pro radu. Josef Hácha byl založený i prakticky, například si sestrojil silniční drezínu, s kterou jezdil po jižních Čechách. Rodiče Emila Háchy bydleli v Trhových Svinech v prvním patře domu čp. 209, kde byl v té době hostinec, později přestavěný na školu. Marie Háchová měla zčásti německý původ, ale doma hovořila pouze česky. V červenci 1872 se jim narodil prvorozený syn Emil, zanedlouho po něm se jim narodil druhý syn – Theodor. Háchovi rodiče se snažili dát oběma svým synům dobrý základ vzdělání. Emil byl již v šesti letech zapsán hned do druhé třídy obecné školy, protože byl poměrně nadaný. Oba bratři Háchové se učili literární předměty a také německy. V r. 1882 Emil Hácha úspěšně složil přijímací zkoušky do primy českobudějovické české školy, která sídlila v klášteře redemptoristů.⁴¹

Hácha se učil dobře, ale nebyl primus třídy. Oblíbil si především literaturu a hudbu a spřátelil se s Václavem Novotným, pozdějším známým historikem.

⁴¹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 11-13

V roce 1884, kdy je Emil Hácha v sekundě, umírá jeho otec na zápal plic ve věku 52 let. Háchova matka se i se synem Theodorem stěhuje za Emilem do Českých Budějovic a později do Prahy.⁴²

Hácha byl dobře sociálně zajištěn, proto se nestal členem spolku Matice, a ani ve vyšších třídách gymnázia se členem žádného spolku nestal. Už od dob studií na gymnáziu se naučil německy, anglicky a později francouzsky. Učil se také rusky, slovinsky a polsky. V sextě byl vybrán jako domácí učitel do rodiny českobudějovického továrníka Hardtmutha, aby zdokonaloval jeho syna v češtině.⁴³

3.2 Háchova studentská léta a jeho první zaměstnání

Po absolvování osmiletého gymnázia začal Emil Hácha studovat právnickou fakultu české univerzity v Praze. Spřátelil se zde se svojí sestřenicí z matčiny strany Marií Klausovou. Právnickou fakultu Hácha dokončil s vyznamenáním v roce 1895. Když se stal doktorem práv, začal pracovat v advokátní kanceláři Josefa Sobičky, advokáta vysokého kléru, která spravovala církevní statky. Tato práce však Háchu neuspokojovala. V roce 1898 vstoupil do služeb Zemského výboru království českého, jehož představený byl kníže Jiří Lobkowitz. V roce 1902 se Emil Hácha oženil s Marií Klausovou, svou sestřenicí. V té době byl již místotajemníkem Zemského výboru. V této instituci pracoval až do roku 1916 a seznámil se tu s Vojtěchem Mastným, pozdějším velvyslancem v Berlíně.

Hácha svou manželku Marii velmi miloval a jejich manželství bylo velmi šťastné. Narodila se jim jediná dcera – Milada.⁴⁴ Od roku 1916 byl Hácha povýšen do funkce dvorního rady a členem vídeňského Nejvyššího správního soudu.⁴⁵

3.3 Další Háchova zaměstnání a funkce

Vznik Československé republiky v roce 1918 přinesl Háchovi další změnu. Spolu s Ferdinandem Pantůčkem se stali ustanoviteli Nejvyššího správního soudu v Praze.

Dne 23. prosince 1918 byl Emil Hácha jmenován senátním prezidentem Nejvyššího státního soudu a v březnu 1919 již druhým prezidentem. 22. července 1925 (po smrti F. Pantůčka) se stává prvním prezidentem Nejvyššího státního soudu v Praze.⁴⁶

⁴² Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 12-13

⁴³ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 13

⁴⁴ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 14

⁴⁵ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 14

⁴⁶ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 15

„Hácha byl znalcem práva. Jeho osobnost také vtiskla charakter Nejvyššímu správnímu soudu, který se stal jednou z nejvyšších institucí v právním systému meziválečné Československé republiky. Jako instituce si Nejvyšší správní soud získal evropský věhlas.“⁴⁷

„Nejvyšší správní soud byl zřízen 2. listopadu 1918 zákonem č.3/1918 podle vzoru rakouského nejvyššího soudního dvora z r. 1875 a upraveného v r. 1905. Obor jeho působnosti byl přesně určen. Rozhodoval o stížnostech, které mu byly advokáty podány ke konečnému rozhodnutí, nebo opatření soudních úřadů. Byla to jakási právní pojistka proti možnému bezpráví.“⁴⁸

„Na Nejvyšší správní soud se nemohl obrátit každý občan, ale pouze advokát, kterému mohla být pro bezdůvodnou žádost vyměřena pokuta pro svévoli. Z pravomoci bývalého říšského soudu přešla na Nejvyšší správní soud i agenda v kompetenčních konfliktech mezi různými správními úřady a za určitých předpokladů též agenda o nárocích proti státu nebo jeho jednotlivým zemím.“⁴⁹

Nejvyšší státní soud nebyl součástí veřejné správy, poskytoval mimořádnou ochranu proti správním úřadům teprve po vyčerpání právního pořadu. Tento soud rozhodoval v několikačlenných senátech, kterým předsedal senátní prezident. Rozhodnutí byla publikována ve Sbírce nálezů a zásadních usnesení Nejvyššího správního soudu.⁵⁰

Od roku 1924 do roku 1929 byl Hácha docentem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a již dříve byl jmenován členem komise pro státní zkoušky státovědné. Snažil se neztratit kontakt s právnickou fakultou již od roku 1910.⁵¹

3.4 Háchovy zájmy a koníčky

Hácha se věnoval také publikační činnosti, která vycházela z jeho vědeckého a odborného zaměření – publikoval články v různých právnických časopisech. Spolu s několika autory se podílel na vzniku „Slovníku veřejného práva československého“.

Jako právník se soustředil především na právo veřejné a správní a byl znalcem anglického práva.⁵²

Jeho velkým koníčkem bylo umění. Sbíral staré a nové grafiky. Jeho rozsáhlá knihovna obsahovala kromě odborné právní literatury také sborníky o umění. Spolu s bratrem

⁴⁷ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 15

⁴⁸ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 15

⁴⁹ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 15

⁵⁰ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 15-16

⁵¹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 16

⁵² Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 16

Theodorem překládali anglické autory (R. Kipling, J. Klapka Jerome). Hácha psal také básně, ve kterých se odrážela láska k jeho ženě Marii.⁵³

Hácha miloval rychlou jízdu autem, jezdil rychlostí i 120 kilometrů za hodinu.⁵⁴ „*Pověstná byla jeho slova: Mám se zabít při šedesátce, to se radš zabiju při stovce.*“⁵⁵ Byl také nadšený turista a alpinista, zejména v mládí. Rád se vracel do Krkonoš, rakouských, švýcarských a především slovinských Alp.⁵⁶

3.5 Smrt Háchovy manželky Marie

Na jaře roku 1938 zemřela Háchova milovaná žena Marie. Smrt jeho ženy na něho velmi zapůsobila a do konce života se nezbavil deprese z této smutné události. Jak jsem již uvedla, svou lásku k manželce Marii Hácha vyjádřil ve svých básních. V nich se objevila hluboká lidskost, cit, láska k milující manželce, rozechvělý vztah muže k ženě i romantické kouzlo Háchovy osobnosti. Po manželčině smrti Hácha vydal anonymně (bez jména autora) svou sbírku básní „Omyly a přeludy“, která byla určena pouze omezenému okruhu jeho přátel.⁵⁷

Hácha byl uznávaným odborníkem veřejného práva, do vzniku Československé republiky se jako vyšší úředník podílel v oblasti české správy na chodu rakousko-uherské monarchie. Po skončení první světové války byl jako potřebný a uznávaný odborník povolán do služeb československého státu. T. G. Masaryk jej na doporučení předsednictva ministerské rady jmenoval prvním prezidentem Nejvyššího správního soudu. V roce 1920 spolupracoval na vzniku československé ústavy a o sedm let později i na zákoně o zemském zřízení.

Hácha byl katolík, ale katolík tolerantní.⁵⁸ „*Politicky se držel jakoby stranou, což bylo dáno i jeho postavením v Nejvyšším správním soudu, kdy chtěl vycházet z neutrálního postoje. Nenáležel sice k nejbližším spolupracovníkům obou prezidentů ČSR, tj. T. G. Masaryka a E. Beneše, ale to nebylo rozhodující. Podstatný byl jeho pracovní výkon.*“⁵⁹

„*Rok 1938 znamenal akutní nebezpečí pro Československou republiku. E. Hácha vždy volil raději cestu kompromisu než přímého odporu, a to i v mezinárodně politických otázkách.*“⁶⁰

Další část diplomové práce bude již věnována období, kdy byl JUDr. Emil Hácha zvolen prezidentem Československé republiky.

⁵³ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 17

⁵⁴ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 17

⁵⁵ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 17

⁵⁶ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 17

⁵⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 17

⁵⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 19

⁵⁹ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 19-20

⁶⁰ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 20

4. Prezident Emil Hácha – atmosféra druhé republiky

4.1 Situace v Československu po Mnichovu 1938

Jak již bylo naznačeno ve čtvrté kapitole této práce, v pomnichovském Československu vládla hysterie a vrcholila protibenešovská kampaň.⁶¹ Prezident Eduard Beneš abdikoval 5. října 1938. Brzy po této události se objevují v novinách otázky, kdo zaujme jeho místo.⁶² „Kandidátů bylo několik. Jan Baťa, továrník Bartoň z Dobenína, kníže Schwarzenberg, diplomat Chvalkovský, dr. Preis z Živnobanky či historik Šusta, prezident Akademie věd. Ale nakonec se politici shodli na jménu Emila Háchy.“⁶³ „Patrně proto, že byly Háchovy snad dokonce velmi vlažné osobní postoje vůči nyní již bývalému Československu a ne zrovna vřelé vztahy k jeho historicky odepsaným čelným představitelům jakbysmet všeobecně známy, padl nakonec tento značně neblahý los na něj.“⁶⁴ Dne 24. listopadu se tedy objevila informace, že jediným kandidátem na prezidentský úřad je JUDr. Emil Hácha. Pro veřejnost byl Hácha zatím téměř neznámý.⁶⁵ Návrh na zvolení prezidentem Háchu vzešel od předsedy Strany národní jednoty R. Berana. Vycházel především z úvah, jaké úkoly bude muset nový prezident řešit. Vzhledem k tomu, že to budou především právnické otázky, byl Hácha vhodným kandidátem. Beran přivedl Háchu do bytu gen. Syrového, kde se uskutečnilo jednání ministerské rady. Hácha úřad prezidenta přijmout nechtěl. „Špičky politické garnitury se však rozhodly, že ho musí přemluvit. Nevadil ani Háchův horšící se zdravotní stav: jeho osobní lékař tvrdil, že Háchova vůle poněkud ochabuje (po fyzické stránce je v pořádku a ještě v roce 1939 se chodí koupat do lánského rybníka). Tento argument však politici přijali s pohrdáním. Nový prezident se nedostane do situace, že by měl rozhodovat. Žádnou vůli tedy nepotřebuje.“⁶⁶ R. Beran tedy dál jednal s Háchou a po několika dnech oznámil gen. Syrovému, že Hácha kandidaturu přijal.⁶⁷ „Hácha - znamenitý, přitom nestrannický právník, nábožensky hluboce založený, starší muž bez politických a mocenských ambicí byl přijatelný snad všem, kteří měli v pomnichovském Československu rozhodující slovo.“⁶⁸ V době, kdy prezidentskou kandidaturu Hácha přijímá, je v nelehké životní situaci, stále mu schází jeho žena, která před devíti měsíci zemřela. O Háchu se pečlivě a pozorně stará jeho rozvedená

⁶¹ Srov. BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 76

⁶² Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 8

⁶³ BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 76

⁶⁴ JUNEK, Václav, *Třinácté komnaty našich prezidentů*, nakl. Petrklíč 2013, s. 40

⁶⁵ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 8

⁶⁶ BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 76

⁶⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 24-25

⁶⁸ TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 10

dcera Milada Rádlová.⁶⁹ Hácha si byl vědom, že je příliš starý, a svou volbu bral jako osobní oběť.⁷⁰

Všichni na Háchu naléhali, aby kandidaturu na prezidenta přijal, byl osobou nejen reprezentativní, ale i osobou, která je schopna hájit právo i spravedlnost, říká v dokumentárním filmu „Oběť nebo zrádce“ historik Josef Tomeš.⁷¹

Kandidát na úřad prezidenta republiky musel vědět, v jak nelehké době, za jakých vnějších i vnitřních okolností má přijmout úřad hlavy státu. Bylo jasné, že dříve či později bude postaven před těžkou volbu a bude muset rozhodnout sám. Je tedy zřejmé, že Emil Hácha přijímá svou kandidaturu i přesto, že zná zmíněné podmínky.

4.2 30. listopad 1938

Den volby nového prezidenta byl stanoven na 30. listopad 1938. Schůze parlamentu začala v 11 hodin, po půl hodině od zahájení začala volba prezidenta. V 11.50 hodin oznámil J. Malypetr (který řídil schůzi sněmovny), že skrutátoři odevzdali 312 platných hlasů. Z toho 272 platných hlasů pro Emila Háchu, což převýšilo třipětinovou většinu, která je 182 hlasů. 39 hlasovacích lístků bylo odevzdáno prázdných a pro zvolení E. Háchy bylo odevzdáno 58 platných slovenských hlasů.⁷² „Pro Háchovo zvolení bylo důležité a nezbytné, aby byla jeho osoba přijatelná i pro tehdejší slovenskou a podkarpatskou politickou reprezentaci. Ta dala své souhlasné stanovisko najevo v průběhu hlasování v parlamentu. JUDr. Emil Hácha byl zvolen i jejími hlasy.“⁷³ „Schůze byla poté na 20 minut přerušena. Ve 12.18 hodin se objevila na budově Rudolfiny prezidentská vlajka a nově zvolený prezident JUDr. Emil Hácha složil prezidentský slib.“⁷⁴ „Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky a jejího lidu. Poté se ozvalo z úst předsedy sněmovny Malypetra: Republice a prezidentovi sláva. A poslanci a senátoři opakovali: Sláva! Sláva! Sláva!“⁷⁵ „Po ceremoniálu odešel Hácha z budovy Rudolfiny. Před budovu předjeli vojáci na koních a slavnostně vyzdobená auta. Do jednoho z nich nasedl E. Hácha spolu s J. Syrovým, J. Tisem, A. Vološinem, který zastupoval J. Revaye z Podkarpatské Rusi. Přítomnost těchto politiků měla demonstrovat jednotu republiky.“⁷⁶ Ve 12.50 hodin přijíždí Emil Hácha na Pražský hrad.⁷⁷ „V jednu hodinu po

⁶⁹ TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 15

⁷⁰ Srov. BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 77

⁷¹ Přístup z: <https://www.youtube.com/watch?v=pz3GYiPpfJI>

⁷² Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 28

⁷³ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 95

⁷⁴ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 29

⁷⁵ BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 77

⁷⁶ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 29

⁷⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 29

*poledni už je na Hradě opět vztyčena prezidentská standarda.*⁷⁸ V chrámu sv. Víta se konalo také slavnostní Te Deum.

Ke svému zvolení dostal Hácha řadu gratulací. Reakce zahraničního tisku na Háchovo zvolení byly vesměs kladné.⁷⁹ Mezi blahopřejnými dopisy nechyběla ani gratulace od Beneše, na kterou Hácha čekal nejvíce. Beneš přál Háchovi mnoho štěstí a také mu napsal, že dobře ví, jaké nelehké úkoly ho ve funkci čekají.⁸⁰

4.3 Prezident JUDr. Emil Hácha

Prvním aktem, který prezident Hácha ve své funkci uskutečnil, bylo jmenování nové vlády dne 1. prosince 1938. Kabinet vedl Rudolf Beran a Hácha o jeho členech nerozhodoval. Pouze projevil přání, aby se ministrem bez portfeje stal Jiří Havelka, ministrem spravedlnosti prof. Krejčí a ministerstvo školství a národní osvěty vedl prof. Jan Kapras.⁸¹

*„Zvolením Háchy prezidentem a ustavením Beranovy vlády se vnitropolitická situace Česko-Slovenska nijak rozhodněji nestabilizovala. Všechny tíživé územní i hospodářské problémy postiženého státu zůstávaly.*⁸² Navíc ke společnému řešení problémů chyběla vůle autonomních zemí – Slovenska a Zakarpatska.⁸³ *„Na Vánoce 1938 přednesl Hácha rozhlasový projev plný naděje. Po veliké vichřici, která s námi tolik otrásla, stojíme nadále pohromadě a pracujeme.*⁸⁴ Ke konci roku 1938 prezident Hácha, v doprovodu dvou ministrů, odjíždí na Slovensko, kde se ve Vysokých Tatrách schází s Tisem. Ten Háchovi slíbil, že odstraní separatisty z vlády. Tento slib v lednu 1939 splnil. Ale slovenský premiér i nadále počítal se vznikem samostatného slovenského státu.⁸⁵

V lednu 1939 se u Háchy začínají objevovat zdravotní potíže – je nejistý, nerozhodný a stále unavený. Jeho lékař řeší s ministerským předsedou Beranem, zda v této situaci je prezident vůbec schopen činit nějaká rozhodnutí. Beran lékaře ujistí, že pan prezident nebude v situaci, kdy by měl rozhodovat. Od prezidenta Háchy se očekávalo především plnění reprezentačních povinností.⁸⁶ Avšak nadcházející události příštích měsíců toto Beranovo tvrzení vyvrátí.

⁷⁸ BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 77-78

⁷⁹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 30

⁸⁰ Srov. BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 78

⁸¹ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 16-17

⁸² TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 20

⁸³ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 20

⁸⁴ BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, nakl. Euromedia Group k.s., Praha 2003, s. 79

⁸⁵ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 23

⁸⁶ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 24

Již v listopadu 1938 připravila německá diplomacie pro „vyrovnání“ s pomnichovským Československem návrh „mírové smlouvy“. Její první varianta měla přinést Německu zcela dominantní postavení nad Československem v oblasti politické, vojenské i hospodářské. Na konci roku 1938 se v Berlíně připravovala druhá varianta návrhu mírové smlouvy mezi „Německou říší a českým zbytkovým státem“.⁸⁷ „K jednání o textu a uzavření platné mírové smlouvy ovšem nikdy nedošlo. Hitler chtěl mnohem víc, než nabízela smlouva v podobě politického podmanění sousedního státu. Jeho úvahy směřovaly „k vyřízení zbytku Česka“ a spočívaly, stejně jako v září 1938, v kombinaci kroků politicko-diplomatické povahy s akcí vojenskou. Již 21. října 1938 ve svém rozkazu německé armádě výslovně uvedl za jeden z cílů „likvidaci zbytku Česka“.“⁸⁸

⁸⁷ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 156 -157

⁸⁸ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 157

5. Osudové rozhodnutí – Berlín, noc ze 14. na 15. března 1939

5.1 Začátek roku 1939 – situace se vyostřuje

Vzhledem k nedostatku spolehlivých informací o skutečných záměrech Adolfa Hitlera odjíždí ministr zahraničí Chvalkovský v třetím lednovém týdnu roku 1939 na jednání do Berlína s určitými nadějemi. Brzy však pochopí, že nacisty vůbec neuspokojily dosavadní kroky pražské ústřední vlády v řadě otázek.⁸⁹

21. ledna 1939 na jednání v Berlíně Hitler diktoval ČSR jednostranné podmínky – Praha se musí ve všem podřídit Říši, ČSR musí vystoupit ze Společnosti národů, vypovědět spojenecké smlouvy, přistoupit k Paktu proti Kominterně, odstranit vliv „benešovců a židů“, odstoupit část zlatého pokladu ve prospěch Sudet, nesmí budovat průmysl, který by konkuroval pohraničí připojenému k Říši.⁹⁰

„Ultimativní jednání s Chvalkovským v Berlíně urychlila a značně rozšířila vnitropolitická opatření pražské vlády a celého státního aparátu druhé republiky.“⁹¹

1. února 1939 vyšlo nařízení o dodatečném přezkoumání čs. státního občanství některých osob a obsahovalo také doplněk předpisů o pobytu cizinců a emigrantů na území republiky. Výsledkem bylo, že všichni občané, kteří neměli československé státní občanství a nebyli ani české, ani slovenské národnosti, museli republiku ve lhůtě 1 – 6 měsíců opustit. Druhá republika přestala být tedy bezpečnou azylovou zemí. Dalším důležitým krokem byl prodej zbraní čs. armády armádě německé v hodnotě 484 milionů korun.⁹²

Bohužel i přes všechny tyto vstřícné kroky Česko-Slovenska vůči Německu se možnost uplatňování jakékoli vlastní politické vůle politiků druhé republiky stále zmenšuje.⁹³ *„Nacistická diplomacie totiž znovu a naplno rozehrála hru o republiku a s republikou, v níž se hlavní kartou stávalo Slovensko.“⁹⁴*

Hácha považoval pro česko-německé vztahy za hlavní existenční záruky, které nacisté přislíbili Československu mnichovskou dohodou. Začal uvažovat o cestě do Berlína, aby

⁸⁹ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 157

⁹⁰ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 26

⁹¹ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 159

⁹² Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 159-160

⁹³ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 160

⁹⁴ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 161

osobně přesvědčil Hitlera, že ČSR plní jeho požadavky – změnilo se nejen uspořádání Česko-Slovenska, ale i jeho duch a mezinárodní orientace.⁹⁵

5.2 Krize na Slovensku

Na Slovensku vzniká vážná státní krize, separatisté zvyšují svou aktivitu.⁹⁶ 30. ledna 1939 byla ustavena Slovensko-německá společnost. Jejím předsedou se stal Vojtech Tuka. Ještě z ustavujícího zasedání této společnosti byl zaslán pozdravný telegram vůdci a říšskému kancléři Hitlerovi.⁹⁷ *„Brzy na to 12. února 1939 přijal V. Tuku v doprovodu ing. F. Karmasina, vůdce Karpathendeutsche Partei, a vedoucího HSLS J. Kirschbauma přímo A. Hitler. A to byl okamžik, který považovali stoupenci militantního separatismu za přelomový bod. Právem k němu vzhlíželi s velkými nadějemi. Přestože Tuka vystupoval v roli prosebníka, neváhal oslovovat Hitlera „můj vůdče“ a opakoval mu to, co již řekl před několika dny Göringovi: Slovinci již nemohou nadále žít s Čechy v jednom státě. Žádal proto o pomoc při převratu, jelikož by jinak hrozilo, že bude Čechy potlačen. Hitler vyslechl jeho slova s neskryvaným uspokojením, protože zapadala do jeho plánů jak zlikvidovat Česko-Slovensko. Zřejmě proto také Tukovi v hrubých rysech naznačil, jak se hodlá vypořádat s Čechy a jakou roli přisuzuje Slovensku. Podle Hitlera se znovu v Čechách objevují „staré tendence a naděje na původní hranice“. Ministr Chvalkovský se prý snaží, má dobrou vůli, ale dosud nedosáhl v německém smyslu pozitivních výsledků. Do budoucna Hitler sliboval, že je ochoten garantovat integritu území Slovenska a že „jeho lid bude svobodný a šťastný“, v žádném případě nepovažuje Slovensko za nebezpečí pro Německo.“⁹⁸*

Dva členové slovenské vlády jednají začátkem března v Berlíně. Tam jim byla přislíbena hospodářská pomoc, pokud se Slovensko odtrhne. 9. března 1939 Hácha odvolá Tisa z funkce premiéra a rovněž odvolá několik ministrů. Novým předsedou autonomní vlády jmenuje Jozefa Siváka. Tato vláda však trvá pouhé dva dny. 11. března je zvolen předsedou vlády Karol Sidor. Moc na Slovensku převzala armáda, aby se zachránil slovenský národ před nebezpečím bratrovražedných bojů. Situace na Slovensku začíná být nepřehledná.⁹⁹

Hitler je se situací na Slovensku nespokojen a pověřuje státního tajemníka Kepplera jednáním na Slovensku s předsedou vlády Sidorem. Ten však s Kepplerem jednat nechce. Nacisté se tedy rozhodnou jednat s Tisem, kterého Hitler pozval k sobě do Berlína.¹⁰⁰

⁹⁵ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 27

⁹⁶ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 28

⁹⁷ Srov. GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 161

⁹⁸ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 161

⁹⁹ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 28

¹⁰⁰ Srov. LIŠKA, Vladimír, *Záhadné osudy slavných postav českých dějin*, nakl. Alpres Frýdek-Místek, 2013, s.202

„Jedenáctého března 1939 se skutečný vlastenec, šéf československé rozvědky František Moravec, spolu s úřadujícím zástupcem velitele hlavního štábu armády generálem Fialou vnutili na zasedání vlády druhé republiky v Kolovratském paláci. Vláda byla zcela demoralizována. Rozhořela se krize na Slovensku, vztahy s Maďarskem a Polskem se rychle zhoršovaly. Moravec informoval premiéra a tři klíčové členy vlády o tom, že země bude za čtyři dny okupována nacistickým Německem a Slovensko vyhlásí samostatnost. Seznámil je dokonce s podrobnostmi německých operačních plánů. Jako první reagoval ministr zahraničí František Chvalkovský, jeden z nejostudnějších kolaborantů s nacismem. Prohlásil, že zpráve vůbec nevěří. Den předtím, pravil, hovořil v Berlíně Hermann Göring s radou československého velvyslanectví „velmi vlídně“ ...“¹⁰¹

Prezident Hácha nabídl 13. března, že přijede osobně do Berlína, aby informoval Hitlera o vnitropolitické situaci v Česko-Slovensku. Hácha chtěl také osobně slyšet od Hitlera, co zamýšlí s celou ČSR. Odpověď z Berlína však přišla až 14. března po poledni. V tu dobu již byl vyhlášen samostatný Slovenský stát a na bývalou Podkarpatskou Rus vpadlo maďarské vojsko.¹⁰²

5.3 Berlín, noc ze 14. na 15. března 1939

14. března 1939 v 16 hodin z Wilsonova nádraží vyjel zvláštní vlak s prezidentem Emilem Háchou do Berlína. Prezidenta na této cestě doprovázel také ministr zahraničí Chvalkovský a pracovník kanceláře prezidenta Kliment.¹⁰³ V doprovodu prezidenta Háchy nechyběla ani jeho dcera Milada, která mu vzhledem k jeho zdravotnímu stavu musela být nablízku.¹⁰⁴

Ve 21.52 hodin dojel tento vlak na anhaltské nádraží do Berlína. Zde prezidenta Háchu a jeho delegaci očekával státní ministr O. Meissner a vyslanec V. Mastný. Nejprve jednal s Háchou ministr zahraničních věcí von Ribbentrop, toto jednání se uskutečnilo okolo půlnoci. Již 15. března 1939 mezi první a druhou hodinou v noci došlo k hlavnímu jednání.¹⁰⁵ „Na jednání hlav států Hitler ovšem pozval Háchu do budovy říšského kancléřství, kde začaly od prvních hodin 15. března osudové rozhovory.“¹⁰⁶ Kromě prezidenta Háchy a Hitlera zde byl také H. Göring, von Ribbentrop, generál Keitel a státní ministr Meissner za německou stranu. Českou stranu zastupoval ještě ministr F. Chvalkovský.¹⁰⁷

¹⁰¹ Přístup z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nazory-a-komentare/jan-urban-mytus-o-mnichovske-zrade-spojencu-je-lzi/r~9ec51a2425c111e3909e0025900fea04/>

¹⁰² Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 30-31

¹⁰³ Srov. TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis Praha 1995, s. 35

¹⁰⁴ Srov. HUTAŘOVÁ Ivana, *Povolání otce: prezident republiky*, nakl. Petrklíč Praha 2000, s. 62

¹⁰⁵ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 44

¹⁰⁶ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, nakl. Paseka, Praha a Litomyšl 2004, s. 239

¹⁰⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 44

Hácha Hitlerovi řekl, že si váží setkání s nejmocnějším státníkem naší doby. Také mu sdělil, že dosud stál spíše opodál politického života a funkci prezidenta přijal jako svou občanskou povinnost.¹⁰⁸

Prezident Hácha řekl Hitlerovi, že si jsme vědomi, že osud českého národa je vložen do rukou říšského protektora. Hitler mu na to odpověděl, že chce, aby český národ nerušeně žil. Ale zároveň zmínil, že dnes v 6 hodin ráno říšské vojsko překročí hranice a setkají-li se s odporem, bezohledně jej zlomí. Hácha na tuto skutečnost odpověděl, že nemá v tak krátké době jako vrchní velitel branné moci možnost odporu zabránit. Hitler mu sdělil, že mu dává k dispozici telefon říšské kanceláře.

Hácha s Chvalkovským se tedy spojili telefonicky s generálem Syrovým a předsedou vlády Beranem. V této chvíli nabídl lékař H. Göringa Háchovi injekci z hroznového cukru pro posílení organismu. Hácha tuto nabídku nejdříve odmítl, ale později ji přijal.

Mezitím se sešla v Praze vláda a předseda vlády Beran telefonicky odsouhlasil Háchův postup. Poté byl Hácha s Chvalkovským pozván do úřadovny říšského kancléře. Zde bylo Háchovi předloženo k podpisu prohlášení.¹⁰⁹ „*Ještě v konceptu Hácha provedl drobnější úpravy a eliminoval z něj, že prohlášení podpisuje také jménem vlády. Předtím, než byli vůbec pozváni k podpisu tohoto dokumentu, řekl maršál Göring Háchovi: „Mám těžký úřad. Bylo by mi nesmírně líto, kdybych musel zničit toto krásné město (Prahu). Ale musel bych to provést, aby Angličané a Francouzi věděli, že moje letectvo je schopno odevzdat stoprocentní práci. Oni totiž tomu nechtějí stále věřit a já bych jim o tom chtěl podat důkaz!“ Hitler se v pozdější etapě války k této Göringově výhrůžce vrátil a oznámil v hlavním stanu, že v březnových dnech předložil Háchovi ultimátum, jehož nepřijetí by vedlo k totálnímu bombardování Prahy. Hácha mu ještě oznámil, že nemůže zaručit během tak krátké doby vyplnění rozkazu daného ministru národní obrany, načež Göring odpověděl, že se to týká pouze organizovaného odporu československé armády, a nikoliv sporadických bojových střetnutí. Kromě toho ještě Hitler prohlásil, že narazí-li německá branná moc na odpor, učiní konec. Hácha přímo cituje jeho výrok: „Dann mach' ich Schluss.“ Když bylo prohlášení podepsáno, opustili Hácha s Chvalkovským říšskou kancelář a odebrali se zpět do hotelu Adlon.*“¹¹⁰

5.4 Dva podepsané dokumenty

Na berlínském jednání byly podepsány dva základní dokumenty. První dokument byl podepsán A. Hitlerem, von Ribbentropem, E. Háchou a F. Chvalkovským. Tento dokument

¹⁰⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 44

¹⁰⁹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 45

¹¹⁰ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 19

obsahuje mj. sdělení, že prezident Hácha vložil osud českého národa do rukou A. Hitlera. Toto prohlášení bylo určeno především pro zahraničí a k dezorientaci české i světové veřejnosti. Druhý dokument, který podepsal pouze E. Hácha a F. Chvalkovský, se týká kapitulčních podmínek požadovaných německou vládou.¹¹¹

„Hácha a Chvalkovský se zavázali, že

- 1. Ozbrojené síly a policejní oddíly zůstanou v kasárnách a složí zbraně;*
- 2. Bude vydán zákaz startu pro všechna vojenská, dopravní a soukromá letadla;*
- 3. Protiletadlová děla a kulometry budou vytaženy z palebních postavení a odklizeny do kasáren;*
- 4. Na letištích a jejich zařízeních se nebudou provádět žádné změny;*
- 5. Nenastane žádné narušení veřejného života, bude zajištěna další práce všech úřadů, zvláště železnic a pošty;*
- 6. Nedojde k narušení hospodářského života a bude zajištěna činnost bank, obchodu a průmyslu;*
- 7. Ve veřejných projevech, v tisku, divadle, rozhlase bude zachována plná zdrženlivost.*

Kromě toho se součástí tohoto dokumentu stala výhrůžná doložka, která oznamovala: Oddíly, které se postaví na odpor, budou ihned napadeny a zničeny. Vojenská letadla, která opustí pozemní místa, budou napadena a sestřelena, letiště, která učiní opatření k odporu, budou napadena bombami. Tyto kapitulční podmínky odpovídají návrhu, jež vypracoval náčelník vrchního velitelství wehrmachtu Keitel již 11. března.“¹¹²

5.5 Následující dny po podpisu

„Háchův zápis o tomto jednání byl vypracován 20. března 1939 na Havelkovu žádost a byl určen především pro memoriam. Kromě tohoto zápisu je znám německý dokument, jehož autor, legační rada Hewel, se taktéž zúčastnil berlínského jednání. V některých bodech je Hewelův zápis totožný s Háchovým dokumentem, ale v jiných otázkách podává odlišnou informaci. Především vkládá do Háchova prohlášení slova o tom, že mu byl celý režim předmnichovské republiky cizí, a to v takovém smyslu, „že hned po revoluci sám sobě kladl otázku, je-li pro Československo štěstím, že je nezávislým státem“. Opakuje Háchovo konstatování, že osud Československa „leží ve vůdcových rukou“.

„Kromě toho uvádí Hewel v Háchově úvodu ještě tato slova: „...Věřím, že mu vůdce porozumí, když prohlásí, že Československo má právo na národní život. Zeměpisná poloha

¹¹¹ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 48

¹¹² PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 26

Československa přirozeně vyžaduje nejlepších vztahů k Německu. To je základnou pro jeho existenci nezávislého národa...“ Znamená to, že Hácha skutečně nevěděl, o čem se bude v Berlíně jednat, a doufal ještě v nějakou existenci „nezávislého národa“, i když se zřejmě smířil s odtržením Slováků. Přesto však nadále užívá pojmu Československo.“¹¹³

„Jednání osudné noci ze 14. na 15. března bylo prologem k tragickému vývoji v následujících šesti letech. Hácha se neustále vracel k tomuto aktu. Vycházel z poznání, že mu otázka obsazení českých zemí byla předložena jako nezaměnitelná skutečnost. Bylo mu dáno pouze na vybranou, zdali má dojít ke krveprolití či nikoliv.“¹¹⁴

„V ranních hodinách nadiktoval gen. Surový v hlavním štábu gen. Miklíkovi kapitulační rozkaz s požadavkem, aby byl okamžitě doručen všem vojenským jednotkám. Dokument byl uveden jako rozkaz prezidenta republiky a oznamoval: Německé vojsko, a to jak pěchota, tak letectvo, zahájí obsazování republiky dne 15. března v 06.00 hod. Tomuto obsazování nesmí být nikde kladen odpor, jelikož sebemenší incident bude mít nedozírné následky a bude proti nám zakročeno se vsí brutalitou. Všichni velitelé očekávají příchod německých vojsk u svých jednotek a podrobí se všem pokynům, které jim budou dány. Jednotky budou odzbrojeny. Vojenské a civilní letectvo musí zůstat na místech a OPL nebude aktivován.“¹¹⁵

Vstup německé armády na české území nebyl náhodnou, ale cílevědomou akcí nacistického Německa, byl součástí jeho expanzionalistického programu a přípravou na rozpoutání druhé světové války.¹¹⁶

Po Háchově návratu do Prahy 15. března 1939 se konalo mimořádné zasedání vlády, na kterém prezident i ministr zahraničí informovali o jednání v Berlíně. Hácha i Chvalkovský se domnívali, že okupace je pouze dočasné řešení a nepředpokládali, že bude vyhlášen Protektorát Čechy a Morava.

„Podle Vladimíra Klumpara Emil Hácha, nijak nezdrčený zánikem Česko-Slovenské republiky, na schůzi vlády v knihovně hradu 15. března večer, vylučoval modifikaci čs. státnosti do koloniálního statutu, neboť „jsme bílá rasa“. České země uvnitř říše budou prý mít rozsáhlou samosprávu, pobyt německých vojsk měl být pouze dočasný, k novému státnímu českému útvaru budou prý zpět přičleněny některé sudetoněmecké oblasti. Historická podoba českého státu může být opět obnovena!“¹¹⁷

¹¹³ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 19-20

¹¹⁴ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 46

¹¹⁵ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 26-27

¹¹⁶ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 46

¹¹⁷ Převzato z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Obraz-Nemce.htm>

Ještě večer 15. března přijel do Prahy Hitler v doprovodu generála Keitela, ministra zahraničí Ribbentropa, vrchního ubytovatele v generálním štábu armády Stülpangela, přednosty říšské kanceláře ministra Lammerse, šéfa německé policie a říšského vůdce SS Himmlera, tiskového přednosty Dietricha a státního tajemníka Stuckarta. Přijel s nimi také Heydrich, Henlein a K. H. Frank. Ministři Chvalkovský a Havelka byli ještě tento večer přijati při zvláštní audienci u ministra zahraničí Ribbentropa.¹¹⁸

¹¹⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 34

6. Reakce na vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava

6.1 Reakce ostatních států

Jak jsem již výše uvedla, Hácha se k jednání ze 14. na 15. března 1939 často vracel a snažil se na neveřejných zasedáních objasnit motiv, který ho vedl k osudnému rozhodnutí. Na toto téma hovořil i v rozhovoru se spisovatelem K. Horkým v dubnu 1939. Hácha mu zde vysvětloval, že v Berlíně mu Göring opravdu vyhrožoval, že pokud nepodepíše, bude Praha srovnána se zemí. Hácha řekl, že po tomto nátlaku dokument podepsal. Podepsal jej sám za sebe, v sázce byla jen jeho vlastní čest. Zmínil se zde i o následném hovoru se svým svědomím, který také vyhrál. Zodpovědnost zůstala pouze na Háchovi, nebude to dějinná poskvrna pro celý národ.¹¹⁹ V knize „I nám vládli nemocní“ se k tomuto Háchovu podpisu píše: „v 5.30 ráno Hácha, zcela přemožen a udržován při vědomí injekcemi a se smrtí na jazyku, dal svůj souhlas. Později si Hácha mnohokrát vyčítal – dokud byl jeho mozek ještě s to uvažovat – že měl raději spáchat sebevraždu.“¹²⁰

Obsazení českých zemí vyvolalo mimořádný mezinárodní ohlas. „Vlády SSSR, USA, Francie a Velké Británie protestovaly v svých nótách proti násilí ve střední Evropě. Neznamenalo to ovšem, že jejich postoj k likvidaci Československa byl stejný. Nejvýrazněji se odsouzení německé agrese projevílo v sovětské nótě.“¹²¹ Francouzský ministr zahraničních věcí byl toho názoru, že není možné do středoevropské krize zasáhnout. Podobně reagovala i britská vláda, která ujistila Německo, že se nebude vměšovat do případné krize.¹²²

Události, které se odehrály 15. března v Československu, měly vliv i na britskou zahraniční politiku. Všechny britské listy, včetně Daily Express, psaly o německé východní expanzi a ovládnutí. Britský tisk vyjádřil i takový názor, že pokud se nezmění směr Chamberlainovy politiky, tak to bude mít pro Velkou Británii fatální následky.¹²³

Reakce Anglie, Francie a také Polska popisuje ve své knize „Soumrak československé demokracie“ i Ladislav Feierabend: „Pokud jde o Anglii, listy konstatovaly, že nějaká vojenská intervence nepřichází v úvahu, neboť mnichovské záruky za československé hranice nikdy nevstoupily v platnost. Rothemerův tisk si ovšem nemohl odpustit jedovaté poznámky a napsal, že zhroucení Československa bylo nevyhnutelné, poněvadž Beneš v roce 1919 žádal o

¹¹⁹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 56

¹²⁰ PSŮTKOVÁ, Zdeňka, VAHALA, Zdeněk, *I nám vládli nemocní*, nakl. Práh, nakl. King, Praha 1992, s.108-109

¹²¹ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 35

¹²² Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 34

¹²³ Srov. SMETANA, Vít, *In the Shadow of Munich: British Policy towards Czechoslovakia from 1938 to 1942*, Praha Karolinum 2008, s. 108

připojení národů, které by se podle zásady sebeurčení rozhodly připojit se k jiným státům, a že si Anglie nemusí dělat žádné výčitky, když Československo zaniklo, neboť jeho zánik osvobozuje britskou vládu od povinnosti ručit za československé hranice.

Francouzský tisk byl přece jen trochu zneklidněn, ale nevěřil, že by Němci chtěli anektovat to, co zbylo z českých zemí, poněvadž Hitler prohlásil, že nechce mít žádné Čechy v německých hranicích. Zdálo se to neuvěřitelné, jak je možné najít ještě někoho, kdo věří Hitlerovým prohlášením!

Zato polská reakce nad zánikem Československa byla velmi znepokojivá. Ve Varšavě je prý ve vládních kruzích zmatek a nepokoj. Polský tisk však konstatoval, že se v dějinách nevyskytuje obdobný případ, aby se některý národ tak snadno vzdal své samostatnosti jako Češi. ¹²⁴

6.2 Reakce Eduarda Beneše

Na Háchův podpis reagoval i prezident Beneš v Londýně. Porušil mlčení, které dosud dodržoval, aby se narovnal vztahy mezi Československem a Německem. Poslal protestní telegramy Roosveltovi, Chamberlainovi, Daladierovi a Litvinovi proti okupaci a proti zřízení protektorátu. Poukazoval zde na záruky z Mnichova.¹²⁵ Beneš měl pro Háchovo jednání pochopení a podle Beneše měl Háchův podpis i jednání v Berlíně z evropského hlediska i objektivně obrovský pozitivní význam.¹²⁶ V listopadu 1941 prezident Beneš v emigraci ve svém projevu hovoří o tom, že protektorátní vláda není žádnou vládou a vlastně ani protektorátní prezident žádným státním prezidentem není – všichni jsou jen prostými nástroji bez moci a kompetencí.¹²⁷

Po válce však Beneš na Háchův podpis změnil názor, tomuto tématu se budu však podrobněji věnovat až v jedné z následujících kapitol.

6.3 Protektorát Čechy a Morava

Nyní se opět vraťme do března roku 1939.

Německý ministr zahraničních věcí přečetl 16. března 1939 v pražském rozhlase Hitlerův výnos o zřízení protektorátu. Tento výnos měl dvě základní části. První část je historicko-politickým zdůvodněním uvedeného nařízení. Druhá část je věnována normám a kodexům

¹²⁴ Převzato z: <https://www.sinagl.cz/postrehy-a-komentare/5942-ladislav-feierabend-konec-ceskoslovenske-demokracie.html>

¹²⁵ Srov. KADLEC, Vladimír, *Podivné konce našich prezidentů*, nakl. Kruh, Hradec Králové 1991, s. 76

¹²⁶ Srov. KADLEC, Vladimír, *Podivné konce našich prezidentů*, nakl. Kruh, Hradec Králové 1991, s. 78

¹²⁷ Srov. PSŮTKOVÁ, Zdeňka, VAHALA, Zdeněk, *I nám vládli nemocní*, nakl. Práh, nakl. King, Praha 1992, s.109

nového státoprávního uspořádání.¹²⁸ „Hlavou německého aparátu a zástupcem říšských zájmů byl tzv. říšský protektor. Podléhal přímo Hitlerovi a jeho pravomoc byla neomezená. Hitlerovým výnosem bylo sice proklamováno, že protektorát je „autonomní a spravuje se sám“, ale tato formulace byla „upřesněna“ tím, že protektor „vykonává svoje výsostná práva, náležející mu v rámci protektorátu, ve shodě s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami říše“. Bylo sice stanoveno, že protektorát má vlastní vládu a prezidenta, ale to vše bylo závislé na vůli říšského protektora. Hitlerovo nařízení šlo proto mnohem dále než původní berlínská ujednání – protektor byl v českých zemích nejvyšším zákonodárcem.“¹²⁹

„Během března až srpna 1939 bylo v protektorátu zřízeno německé trestní, občanské a vojenské soudnictví a dána mu výlučná pravomoc vůči protektorátním soudům.“¹³⁰

„Autonomní individualita Protektorátu Čechy a Morava byla chápána stále úžeji. Vycházelo se z toho, že autonomie sice existuje, že je však „dána“ říšským právem a že může být kdykoli a jakkoli omezována. Protektorát neměl vlastní, nýbrž pouze Německem koncendovanou autonomní správu.“¹³¹

Velmi zajímavě popisuje období protektorátu i Čestmír Císař ve své knize „Moji českoslovenští prezidenti“, který patřil v té době mezi vysokoškolské studenty. „Ochrana říše se udála formou zřízení Protektorátu Čechy a Morava, vzniklého vojenskou okupací s trvalou platností a zřízením vysokého úřadu říšského protektora, jímž se stal Freiherr von Neurath, se sídlem na Hradčanech v Černínském paláci.“¹³²

„Okrájené české země měly napříště dvě linie státní a správní struktury, nadřízenou německou a podřízenou českou, která měla i nadále svou vládu a potřebné úřady a instituce, včetně malého vládního vojska a policie. Vládlo se direktivami a nařízeními shora dolů, bez nepotřebného parlamentu, okresy spravovali hejtmani a obce starostové. A všechno řídil a kontroloval říšský protektor se svým rozsáhlým aparátem, jemuž vévodil mocný státní tajemník, v daném případě bývalý karlovarský knihkupec Karl Hermann Frank. Protože vedlo Německo válku za ovládnutí Evropy a možná i světa, sloužil náš protektorát jako důležité zázemí pro potřeby armád na frontách, kde české pracovní síly vyráběly bohatý sortiment zbraní a jiných nástrojů k zabíjení lidí. Úkolem české vlády, úřadů i prezidenta bylo udržovat pořádek, kázeň a výkonnost.“¹³³

¹²⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 46

¹²⁹ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 46

¹³⁰ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 46

¹³¹ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 47

¹³² CÍSAŘ, Čestmír, *Moji českoslovenští prezidenti*, nakl. Slávy dcera, Praha 2006, s. 35

¹³³ CÍSAŘ, Čestmír, *Moji českoslovenští prezidenti*, nakl. Slávy dcera, Praha 2006, s. 35

7. Další působení Emila Háchy jako státního prezidenta

7.1 Podzim 1939

Hácha se snažil pomáhat lidem postiženým nacistickou zvláštností. Zaslal Hitlerovi dopis, ve kterém protestoval proti zásahům říšských orgánů do pravomoci českých úřadů, proti germanizaci, proti diskriminaci Čechů, masovému zatýkání, proti zásahům do autonomie protektorátu v oblasti politické, hospodářské a kulturní. Intervenoval i u říšského protektora von Neuratha za zmírnění pronásledování českého obyvatelstva. Stěžoval si také na špatné zacházení s vězni v koncentračních táborech. Jeho intervence se týkaly i zatčených českých kněží.¹³⁴

Hitler na Háchovu stížnost nereagoval, naopak ho tento krok, který prezident Hácha učinil, velmi rozčílil. Hitler požadoval, aby mu prezident Hácha složil tzv. slib věrnosti.¹³⁵

„Dne 18. října se konala porada vlády, na které se ještě předpokládalo, že se při Háchově cestě do Berlína bude také jednat o stížnosti protektorátní vlády, o rozšíření autonomie. K této cestě však nedošlo, neboť se 21. října vytvořila zcela jiná situace“.¹³⁶ Tento den H. Völckers oznámil kanceláři státního prezidenta, že 25. října má prezident Hácha odjet do Berlína a zde složit Hitlerovi zmiňovaný slib věrnosti. O této informaci okamžitě jednala Eliášova vláda. Na jednání se dohodlo, že do Berlína by se mělo jet pouze tehdy, když bude od požadavku složení slibu upuštěno, za jiných podmínek by do Berlína Hácha jet neměl. Tuto skutečnost oznámil prezident Hácha úřadu říšského protektora na mimořádné schůzce 22. října 1939 a také přímo K. von Neurathovi. Háchovi se podařilo prosadit svůj názor a Hitler musel souhlasit s odložením Háchovy cesty do Berlína.¹³⁷

„Úřad říšského protektora obdržel zprávy o přípravách ilegálních organizací na 28. říjen, které měly být demonstrací českých občanů proti německé nadvládě.“¹³⁸ Protektorátní správa i německá strana učinily preventivní opatření. V Praze a v některých dalších městech došlo dne 28. října k demonstracím, které vyostřily česko-německé vztahy. Na základě těchto událostí se K. H. Frank vydal za Háchou do Lán a požadoval proti demonstrantům zásah. Protektorátní vláda měla snahu chránit české občany, kteří se demonstrací účastnili, před pronásledováním. Hitler byl opačného mínění a Frankovi sdělil, že při opakování podobného

¹³⁴ Srov. KADLEC, Vladimír, *Podivné konce našich prezidentů*, nakl. Kruh, Hradec Králové 1991, s. 80

¹³⁵ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 90

¹³⁶ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 90

¹³⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 92

¹³⁸ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 94

činu má být použito všech prostředků, i těžkých zbraní. Začátkem listopadu odeslal Hácha zprávu, ve které zaujal stanovisko protektorátní reprezentace k říjnovým demonstracím. Snažil se v ní vysvětlit, proč k těmto nepokojům došlo – lidé jsou ve stavu nervozity z toho, že pocítují škodlivé následky války (např. nedostatek potravin...). Hácha se zmínil i o tom, že došlo k několika zbytečným provokacím ze strany lidí německé národnosti. Rovněž ve svém stanovisku žádal jménem svým i jménem vlády, aby osoby české národnosti, které byly v průběhu shromáždění na konci října zatčeny německou policií, byly opět propuštěny, tím spíše, že podle zpráv naší policie byly zadrženy v mnoha případech bezdůvodně.¹³⁹ „*Dne 14 .listopadu odeslal Neurath Háchovi dopis, ve kterém odmítl výtky české strany. Oznámil, že tyto demonstrace byly plánovitě připraveny, protektorátní vláda z toho nevyvodila důsledky a nakonec česká výkonná moc selhala. Z toho potom dokazoval, že kdyby nebyla protektorátní vláda schopna postarat se sama, aby se podobné události jako ty z 28. října opakovaly, dosáhnu toho sám prostředky, které mám k dispozici.*“¹⁴⁰ 15. listopadu při pohřbu studenta Jana Opletala, který byl postřelen při říjnových demonstracích a 11. listopadu na následky zranění zemřel, došlo opět k protiněmeckým demonstracím. A Hitler okamžitě reagoval; pozval si Chvalkovského k sobě a sdělil mu - „*Události 28. října a 15. listopadu ukazují, že Češi nezasluhují jiný osud než Poláci, prohlašuji, že jsem pevně odhodlán nedopustit, aby se vývoj událostí v protektorátu bral tímto směrem jako dosud. Zamezím tomu stůj co stůj, a proto nařizuji:*

1. *Zastavení vysokých škol. Obsazení těchto škol se již provádí.*
2. *Jakékoliv demonstrace dám potlačit ihned vlastními bezpečnostními orgány, bez jakékoliv předchozí výzvy, a to zásahem nejradikálnějším. Nebudu se ostýchat postavit do ulic třeba i děla. Budete tlumočit v Praze, že toto je poslední výzva před tím, než zruším protektorát...jestliže se poměry radikálně a podstatně nezmění, dám z Prahy vystěhovat všechny příslušníky německého národa a Prahu zničím. Uzavření vysokých škol na tři roky může být zkráceno, jestliže se ukáže obrat k lepšímu.*“¹⁴¹

Po těchto událostech promluvil prezident Hácha k národu. Ve svém projevu hovořil o tom, že se český národ nemá nechat vyprovokovat neodpovědnými skupinkami lidí k činům, které musí označit jako nejvyš politováníhodné, a je nutné tyto provokace zásadně odmítat. Vyzýval lidi k tomu, aby zachovávali klid a pořádek, aby si byli občané vědomi toho, že jakékoliv činy proti veřejné moci by měly nedozírné následky pro jednotlivce i celý národ.

¹³⁹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 95

¹⁴⁰ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 96

¹⁴¹ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 96

Neurath požadoval, aby v tomto projevu Hácha útočil proti dr. Benešovi, to však dr. Hácha odmítl, text projevu musel být několikrát přepracován na pokyn říšského protektora.¹⁴²

7.2 Vánoce 1939

Ve vánočním projevu se prezident Hácha nezmínil o Německu, ani o A. Hitlerovi. Byl šťastný, že na základě jeho prosby bylo před Vánocemi 1939 propuštěno okolo třiceti vysokoškolských studentů z koncentračního tábora Sachsenhausen. V závěru svého vánočního projevu vyzdvihl tuto myšlenku: *“Neopouštěj, Hospodine, národ ten, jehož krev je krví mou a jehož tlukot srdce je i mého srdce tlukotem; chraň jej a opatruj!”*¹⁴³

7.3 Prezidentovo období od roku 1940 do června roku 1941

Prezident Hácha se pravidelně každý měsíc setkával s K. von Neurathem. Tato jednání byla ovlivněna vojenskou situací říše a situací v okupované zemi. Hácha při těchto jednáních pravidelně intervenoval za zatčené studenty z listopadových událostí roku 1939. Nezapomínal ani na ostatní zatčené české občany.¹⁴⁴

Materiály na tyto schůzky připravoval přednosta kanceláře J. Havelka. Na setkání s Neurathem byl Hácha vždy pečlivě odborně připravený. Otázky byly shrnuty do několika základních bodů:

- Pravidelně se opakující prosba za zatčené vysokoškolské studenty, návrh na propuštění a zmírnění utrpení v koncentračním táboře,
- Prosba za zatčené české občany – podobně jako prosba za studenty,
- Nesouhlas s germanizačními opatřeními německé správy,
- Námitka proti zásahům německé okupační správy do činnosti protektorátní správy,
- Námitky proti hospodářské perzekuci českých podniků ze strany okupační německé správy,
- Nesouhlas s podporováním německé okupační správy složek českého fašismu.

Háchovi šlo především o propuštění zatčených, což Neurath brzy zjistil a volil taktiku vydírání. Za vyjádřenou loajalitu souhlasil s omezeným propuštěním některých významných osob. Na základě Háchových ústupků a loajality byli do března roku 1943 propuštěni téměř všichni zatčení vysokoškolští studenti. O propuštění studentů však rozhodoval především R. Heydrich, zástupce Hlavního říšského bezpečnostního úřadu v Berlíně. Neurathovy náměty a sliby dané prezidentovi byly realizovány a nacistická brutální politika si tak zajišťovala

¹⁴² Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 99

¹⁴³ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 92

¹⁴⁴ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 109 - 110

poslušnost, a to i v době dobytí Paříže, čehož úřad říšského protektora propagandisticky využil při zeslabování odporu protektorátní správy.¹⁴⁵

„Dobytím Paříže v červnu 1940 nastala změna i ve veřejně politickém životě Protektorátu Čechy a Morava. Okupační moc demonstrovala sílu a vynucovala si další politické ústupky ve smyslu vyjadřování loajality Velkoněmecké říši. Zároveň vydala pokyny vůči všem označením, připomínkám na Československou republiku, a to v tisku, ve školních učebnicích i ve veřejně politickém životě... Česká společnost v duchu totální deprese z toho, že Němci porazili Francii, dobyli Belgie, Holandsko, Norsko, prožívala krizi. Strach vyvolaný porážkou vedl ke zvýšenému aktivismu v politickém životě.“¹⁴⁶

Němci na tento odpor reagovali tak, že přestali propouštět studenty z koncentračního tábora a zakázali zaslání balíčků i jakékoliv korespondence do tábora. Za zrušení těchto sankcí požadovali absolutní loajalitu.¹⁴⁷

V říjnu roku 1940 se v Přehledu politické situace v okupované zemi, který byl vypracován pro E. Beneše, objevila tato Háchova věta, jež vyvolala pobouření: *„Buďte dobrými Čechy, ale buďte i spolehlivými příslušníky říše, která je říší vaší právě tak jako říší Němců.“¹⁴⁸*

„Bylo naznačeno, že se k tomu odhodlal proto, že se začal obávat vítězství Německa a dále i ze zbabělosti: „Byly-li snad někde nějaké sympatie nebo alespoň shovívavost k osobě Háčově, zabili je Němci tím, že Háchu donutili k těmto nechutným projevům loajality.“¹⁴⁹

Na konci roku 1940 se objevují nové problémy politického života protektorátu, zejména stať o legionářích, které v ní K. H. Frank označil za nepřátele. Tato stať vyvolala nevoli vlády, čehož při jednání s Neurathem Hácha umně využil. Požadoval po něm, aby se přestali zatýkat čeští občané na základě nepodložených informací. Tento postup Háchovu prezidentskou pozici u nás i v zahraničí posílil.¹⁵⁰

Po druhém výročí vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava gestapo rozjíždí další vlnu zatýkání, protože přišlo na stopu ilegálním vysílačkám. Útočí nejen na I. ilegální vedení ÚV KSČ, ale i na nekomunistický odboj. Tato opatření se týkají i veřejné a kulturní oblasti života – je pozastavena činnost Sokola a zrušeno divadlo E. F. Buriana. Válka se rovněž stále více projevuje i v hospodářském životě. Protektorát by měl sloužit jako určitá hospodářská základna Říše.

¹⁴⁵ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 111 - 113

¹⁴⁶ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 114 - 115

¹⁴⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 115

¹⁴⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 118

¹⁴⁹ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 118

¹⁵⁰ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 119

K. H. Frank s gen. Eliášem projednávají omezení vlády na 5 – 6 ministrů. Eliáš byl vůči Německu loajální, podal návrh na lidové hlasování o rozhodnutí E. Háchy, které se týkalo 15. března 1939. S tím však nesouhlasil prezidentův spolupracovník Havelka.¹⁵¹

„Pro Němce se vytvořila vhodná příležitost k tomu, aby tuto osobnost eliminovali z politického života protektorátu veřejně. Byli totiž přesvědčeni o jeho neloajálním vztahu k novému státoprávnímu uspořádání českých zemí a domnívali se, zřejmě právem, že především Havelka měl rozhodující vliv na všechna Háchova rozhodnutí. Snažili se proto odstranit z prezidentova okolí jeho dlouholetého spolupracovníka.“¹⁵²

7.4 Vstup SSSR do války

Německo zaútočilo na Sovětský svaz dne 22. června 1941. Tím začala nejen nová válečná strategie, ale také se začalo rýsovat politické řešení budoucího vývoje. *„Sovětský svaz se ujal iniciativy a nabídl Benešovi normalizaci politických vztahů s cílem obnovy samostatné republiky.“¹⁵³* Objevila se nová naděje na to, že Německo bude poraženo a zároveň se zvětšila obava z rozšíření komunistické ideologie.¹⁵⁴

Prezident Hácha byl donucen vydat prohlášení k vzniklé situaci. *„V svolání z 23. června, jehož formulace označil nekomunistický odboj za povážlivé, stálo: Vůdcovo rozhodnutí zúčtovat s bolševismem je historickým mezníkem v úsilí o přebudování Evropy. Nás Čechy toto rozhodnutí našlo duševně připraveny – stejně jako vždy v osudových chvílích našich dějin, kdy na dlouhou dobu měli jsme rozhodnout o svém stanovisku. Jsme proti orientaci, která je cizí našemu historickému a kulturnímu vývoji a poslání. My, věrni svým dějinám, dnes jako včera rozhodujeme se pro Evropu, pro sociální spravedlnost bez násilí a krveprolévání, pro tradiční naši křesťanskou duchovní základnu. I v dobách bolševismu nejpriznivějších náš národ mu dokonale odolal, hlavně proto, že naše dělnictvo, naši zemědělci cítili instinktivní odpor proti zápornému a destruktivnímu, nám rasově cizímu marxistickému bolševismu. Jsme přesvědčeni, že vždy vítězná vojska Velkoněmecké říše, která včera nastoupila svůj pochod, v několika málo dnech ukáží celému světu, co se skrývá za hlučnou fasádou bolševismu. Pro všechny české lidi platí jediný příkaz, jediná národní povinnost – v klidu a naprosté kázni pracovat se zdvojenou silou na úkolu nám svěřeném, na zásobovacím a výzbrojním plánu Velkoněmecké říše.“¹⁵⁵*

¹⁵¹ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 277 - 279

¹⁵² PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 280

¹⁵³ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 302

¹⁵⁴ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 302

¹⁵⁵ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 304

Hácha se však snažil tohoto loajálního projevu využít k prosazení dalších ústupků z německé strany. Opět s Neurathem hovořil mj. o zatčených a internovaných českých občanech.

Další problém, který se objevil, byla případná účast českých jednotek na východní frontě. Tato účast by velmi zkomplikovala vztahy mezi Londýnem a Moskvou. Generál Toussaint požadoval, aby vládní vojsko bylo na východní frontu vysláno. Protektorátní vláda však tento návrh odmítla. Prezident Hácha zdůrazňoval především významnou hospodářskou pomoc ze strany českého národa.¹⁵⁶

Na zmíněný Háchův projev však velmi negativně reagoval Eduard Beneš. *„Ode dneška nesmí naši vedoucí lidé, nesmí vláda a ovšem ani president v jakékoliv formě ustupovat. Je nebezpečné, že byste tím, že chcete zájmy národa jakžtakž hájit, vyvolávali dojem, že jdete nebo napomáháte nacismu ve válce proti Rusku. Anglie a Amerika jdou dnes s Ruskem, jsme tam, kde jsme měli být v roce 1938, Mnichov je diplomaticky a politicky odčiněn, z této nové situace je třeba vyvodit důsledky... Pokládám za nutné, abyste mohli vyvolat situaci, kdy by president mohl odejít. Přirozeně bude to také odchod vlády. Ať přijde cokoli, je dnes už čas na tuto změnu... Pokládám to za hlavní krok k tomu, abychom po válce v sociálních převratech, jež přijdou, připravili postup, jenž bude znamenat spolupráci celé dělnické třídy na budování nového státu se všemi třídami ostatními... V žádném případě není pro nás zde únosné, abyste v čemkoli pomáhali nacistickému režimu, abyste dělali jakékoli výzvy, abyste se vyslovovali ať přímo, ať nepřímo pro říši.“*¹⁵⁷

Tento vzkaz byl 30. června předán generálu Eliášovi a prezidentu Háchovi. Za dva dny odeslal Eliáš do Londýna odpověď, že tento Háchův projev byl skutečně poslední. A bylo v ní zmíněno i to, že projev byl vyvážen hospodářskými kompenzacemi. Beneš na základě této informace opět vložil v Eliáše i Háchu svou důvěru, pokud budou postupovat podle jeho vzkazů z Londýna.¹⁵⁸

7.5 Říšský protektor R. Heydrich

V září 1941 přijel do Prahy Reinhard Heydrich, kterého Hitler ustanovil novým říšským protektorem. Heydrich vyhlásil v říši stanné právo a ještě více začal pronásledovat „nepřátelé“ říše. Prezident Hácha byl nucen otevřeněji a oddaněji podporovat říši a odsuzovat aktivity exilové vlády v čele s Benešem. To však v Londýně odsuzovali, stále více se hovořilo o

¹⁵⁶ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 306 - 307

¹⁵⁷ PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 374

¹⁵⁸ Srov. PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998, s. 375

kolaborantství, zbabělosti a zrádovství domácích politiků včetně JUDr. Háchy. Podle Čestmíra Císaře se na těchto názorech podílela i Moskva ve vysílání Gottwaldovy skupiny.¹⁵⁹

Prezident Hácha velmi nerad přislíbil loajalitu Heydrichovi, dokonce uvažoval i o své abdikaci. Ale vzhledem k tomu, že chtěl pomoci zatčenému předsedovi vlády generálu Eliášovi, rozhodl se, že svou prezidentskou funkci neopustí.¹⁶⁰

„V úterý 26. května 1942 přijímá Heydrich na Pražském hradě protektorátní ministry. Oznamuje jim, že v příštích týdnech bude zavedena správní reforma podle Hitlerova výnosu ze 7. května. V praxi to znamená podřízení českých úřadů říšským. Jinými slovy: konec správní autonomie.“¹⁶¹

7.6 Atentát na Reinharda Heydricha

O den později – 27. května 1942 – je na Heydricha spáchán atentát. Zraněný Heydrich je kolemjedoucí dodávkou dopraven do nemocnice na Bulovce. V 11.05 hodin je o této události informován telefonicky i prezident Hácha. Ve 12 hod. odjíždí státní prezident v doprovodu ministerského předsedy dr. Krejčího a přednosta kanceláře dr. Popelky do nemocnice. Z té se ve 12.30 hod. vrací a v 16 hod. odjíždí dr. Hácha s dr. Popelkou ke státnímu sekretáři K. H. Frankovi do Černínského paláce. V 17.00 hod. je českým rozhlasem oznámeno zavedení výjimečného stavu, pod nímž je podepsán K. H. Frank.¹⁶² Toto hlášení znělo: *„Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na Zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Heydricha. Na dopadení pachatelů se vypisuje odměna 10 milionů korun. Kdo pachatelům poskytuje přístřeší, anebo pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě či o jejich pobytu a neoznámí to, bude zastřelen s celou svou rodinou.“*

Nad oblastí oberlandratu Praha se vyhláší oznámením této zprávy v rozhlase civilní výjimečný stav. Nařizují se tato opatření:

- a) zákaz vycházet z domů pro veškeré civilní obyvatelstvo od 27. května 21. hodiny až do 28. května 6. hodiny;*
- b) na tutéž dobu se uzavírají veškeré hostince, biografy, divadla, veškeré zábavní podniky a zastavuje se veškerá veřejná doprava;*
- c) kdo se přes tento zákaz v uvedené době objeví na ulici, bude zastřelen, nezůstane-li stát na první výzvu;*
- d) další opatření jsou vyhrazena a v případě potřeby budou oznámena rozhlasem*

¹⁵⁹ Srov. CÍSAŘ, Čestmír, *Moji českoslovenští presidenti*, nakl. Slávy dcera, Praha 2006, s. 36

¹⁶⁰ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 122 - 123

¹⁶¹ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 145

¹⁶² Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 145 - 146

*Vyhláška byla v půlhodinových intervalech opakována. Ve večerních hodinách byl vyhlášen civilní výjimečný stav nad celým územím protektorátu Čechy a Morava.*¹⁶³

Heydrichovým nástupcem byl ustanoven Kurt Daluege, ten na Hitlerův příkaz rozpoutal v zemi teror, byly popraveny tisíce Čechů, vyhlazeny obce Lidice a Ležáky.¹⁶⁴

Na události spojené s atentátem na Heydricha vzpomíná i Josef Kliment: *„O atentátu na Heydricha se Kliment a Hácha dozvěděli dřív než Němci, protože protektorátní strážmistr, kterému zraněný Heydrich nařídil, aby volal na Hrad, si jeho příkaz vyložil po svém (Hrad byl za okupace sídlem jak státního prezidenta, tak i protektora). Hácha se ihned vydal za Heydrichem do nemocnice na Bulovku a podařilo se mu tam říci několik slov K. H. Frankovi, který se tehdy stal vládcem protektorátu rozhodujícím o míře represálií. Tutéž myšlenku, kterou prezident vyslovil při setkání s Frankem, pak také Kliment vložil do rozhlasového projevu, jehož text pro Hácha připravil: za atentát je třeba trestat pachatele, nikoliv nevinné. Frank ovšem Háchovi nařídil, že místo Klimentova textu musí do rozhlasu přečíst text připravený samotnými nacisty; v době, kdy se Hácha oprávněně trásl ne už jen o přežití jednotlivců, ale i o přežití celého národa, nebylo možné klást odpor.*¹⁶⁵

29. května byl prezident Hácha na návštěvě u Kurta Daluega. V úřední zprávě se o tomto jednání hovoří spíše všeobecně a není zde uvedeno, že prezident dostal za úkol připravit si k nastalé situaci projev.¹⁶⁶

Tento Háchův projev byl vysílán v českém rozhlase 30. května 1942 v 19 hodin.

„Občané!

Pokládám za svou povinnost v této vážné chvíli připomenout vám několikteré skutečnosti. Když pan Beneš tak žalostně politicky selhal, byl jsem na sklonku roku 1938 zvolen řádně podle ústavy třetím prezidentem. Český národ stál tu všemi opuštěn, Anglii a sovětským Ruskem zrazen. Tento stav zavinila politika dr. Beneše, který vždy stavěl zájmy demokraticko-židovského kapitalismu před potřeby naší národní budoucnosti.

Když nakonec naše země byly ohroženy Polskem a Slovensko se prohlásilo samostatným, rozhodl jsem se naše země zrádnými spojenci opuštěné dát pod ochranu Velkoněmecké říše. To se stalo v dohodě a v souladu se zákonnou českou vládou. Tehdy pan Beneš byl v cizině zcela zapomenutým soukromníkem.

¹⁶³ PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 8

¹⁶⁴ Srov. IVANOV, Miroslav, *Atentát na Reicharda Heydricha*, nakl. Panorama, Praha 1987, s. 298 - 299

¹⁶⁵ Dostupné z: <http://vit-machalek.bloger.cz/Soudobe-dejiny/Josef-Kliment-clovek-intelektual-a-nestastny-politik>

¹⁶⁶ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 150 - 151

Pro mne a pro všechny myslící Čechy bylo zřejmé, že Anglie po vyhlášení války Velkoněmecké říši podnikne všechno, aby Velkoněmecké říši škodila. Nebylo proto pro mne zákonného a jediného státního presidenta žádným překvapením, že v tomto okamžiku pan Beneš se objeví na politické scéně jako britský agent. Jeho ctižádost učinila jej totiž zcela bezcitným k českému národu.

Kdo dosud plnil své povinnosti a soustředil se v práci, ten také dnes klidně pracuje ve svém povolání a tomu nebyl zkřiven jediný vlas na hlavě. Kdo však poslechl pana Beneše, ten doplatil na jeho rady už v roce 1938 a ten na ně doplácí také nyní. Všechna česká krev, dosud prolitá, mohla být ušetřena, kdyby se nebyl vynořil znovu pan Beneš společně s uprchlíky, kteří opustili vlast, aby se věnoval novým politickým obchodům. Jestliže dnes prohlásím lžipresidenta Beneše za veřejného nepřítele českého národa číslo jedna, zjišťuji jen skutečnost. Kdyby nebylo štvání pana Beneše, jeho lidí v cizině a jeho tajných přísluhovačů v našich zemích, naše vlast by byla nejpožehnanější a nejklidnější končinou v Evropě. Všechna tvrdá opatření Velkoněmecké říše, která nás dosud postihla, byla vyvolána nesmyslnými pokusy o politický odpor, podněcovanými z ciziny panem Benešem. Také za odporným útokem vražedným na pana Zastupujícího říšského protektora generála Heydricha zřetelně se rýsuje jako strůjce žoldněr nepřátelských mocností pan Beneš. A tak padá na hlavu jeho i těch, kteří mu pomáhají, kletba oněch českých rodin, které svým zločinem uvrhl do nového neštěstí.

Český národ má jen jednu zákonnou vládu a ta je zde v naší vlasti. Češi, kteří se řídí pokyny své zákonné vlády, nemají se čeho obávat – ti budou dále spokojeně žít. Ti však, co neuposlechnou mých slov jako svého jediného zákonného presidenta, ti, co nebudou dbát pokynů české zákonné vlády v naší zemi, ti budou zcela zaslouženě potrestáni. Tito Češi se vyloučili z české pospolitosti.

Místo českého národa je v tomto velikém boji jediné po boku Velkoněmecké říše. Nepřátelé Velkoněmecké říše jsou také nepřáteli českého národa. Proto je povinností každého Čecha, ať je kdekoliv, účinně podporovat Velkoněmeckou říši v jejím obrovském boji, a to jak stálou spoluprací na válečně důležitých úkolech naší země, tak bezohledným potíráním nepřátelských pokusů o sabotáž a nepřátelských výmyslů, budovaných na lži a podvodu.

Buďte ubezpečeni, že kdyby pan Beneš zvítězil, štěstí naší vlasti i vašich rodin a dětí by bylo zcela zničeno bolševismem, který nezná slitování. V tomto boji nemůže být těch, kteří stojí stranou. Zde je možné jen dvojí: buď jít s Říší anebo se proti ní postavit. Ten z vás, kdo

*by se odvážil je v nejmenším proti Říši pracovat, bude zničen. Jen na vás je dnes, abyste svou prací a svým přičiněním přispěli k vyhubení zrádců říše, kteří jsou také našimi nepřáteli.*¹⁶⁷

Na tomto Háchově projevu se velkou měrou zřejmě podílel Emanuel Moravec, ministr kultury a lidové osvěty.¹⁶⁸

V podobném duchu, jako byl prezidentův rozhlasový projev, se nesla i „Výzva vlády protektorátu Čechy a Morava k obyvatelstvu“, která zazněla v rozhlase ještě tentýž večer ve 20:45 hodin.¹⁶⁹

Ve čtvrtek 4. června 1942 zastupující říšský protektor v Čechách a na Moravě a náčelník bezpečnostní policie a bezpečnostní služby SS-Obrgruppenführer a generál policie Reinhard Heydrich podlehl v ranních hodinách v jedné pražské nemocnici vážnému zranění, které utrpěl při vražedném útoku, který byl na něj spáchán 27. května. Okamžitě byla zrušena všechna divadelní představení, koncerty a zakázány i ostatní zábavné akce. V tento den večer promluvil k národu i jménem prezidenta dr. Háchy ministr Emanuel Moravec.¹⁷⁰

V neděli 7. června je v protektorátu vyhlášen den smuteční slavnosti a obyvatelstvo se na Pražském hradě může poklonit památce R. Heydricha. Po 17. hodině začíná na pražském nádvoří oficiální rozloučení s Reinhardem Heydrichem. Účastní se jej nejbližší členové rodiny, říšský vůdce SS Heinrich Himmler, prezident Hácha s celou protektorátní vládou. Dále jsou přítomni vedoucí osobnosti strany, státu a branné moci, nejvyšší představitelé protektorátních úřadů, šéfredaktoři denních listů a krojované skupiny z Moravského Slovácka. Poté je Heydrichova rakev za zvuků smuteční hudby dopravena na Hlavní nádraží a vlakem přepravena do Berlína.¹⁷¹

V úterý 9. června 1942 se v Berlíně v říšském kancléřství koná smuteční akt, kterého se z Protektorátu Čechy a Morava kromě prezidenta Emila Háchy účastní protektorátní vláda, dva dělníci, dva sedláci v krojích, dva průmyslníci a čtyři šéfredaktoři. Po pohřbu přijal Hitler prezidenta i protektorátní vládu, aby vyslechl jejich projevy soustrasti. Hácha se zmínil o tom, že coby znalec anglického práva nepředpokládal, že Angličané zorganizují atentát. Hitler pohrozil vyhnáním milionů Čechů, pokud nebude v protektorátu klid.¹⁷² „Už nejde o takové

¹⁶⁷ PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 14 - 15

¹⁶⁸ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 151

¹⁶⁹ Srov. PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 15

¹⁷⁰ Srov. PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 36

¹⁷¹ Srov. PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 42 - 43

¹⁷² Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 154

*směšnosti, jako je autonomie, ale o osud, život a budoucnost českého národa. Pod Háčovým vedením se musí tento národ změnit, nebo bude zle. A musí se najít atentátníci, jinak to znamená, že v Čechách je velká odbojová síť. V takovém případě, pánové, vám musí být jasné, že sáhnu k nejkrajnějším důsledkům. Nějaké polovičaté řešení je vyloučené.*¹⁷³

7.7 Lidice, Ležáky a následující události

Týden po Heydrichově smrti se objevuje nová zpráva: „Vzhledem k tomu, že obyvatelé obce Lidice svou činností a podporou vrahů SS-Obergruppenführera Heydricha porušili zákony nejhrubším způsobem, byli dospělí muži zastřeleni, ženy odevzdány do koncentračního tábora a děti dány do vhodné výchovy. Budovy obce byly srovnány se zemí a jméno obce vymazáno.”¹⁷⁴

„Po atentátu na Heydricha v květnu 1942 Hitler hrozil vyhlazením celého českého národa a byl to opět Hácha, kdo se snažil toto nebezpečí odvrátit. Když došlo k vyhlazení Lidic, zhroutil se z toho.”¹⁷⁵

„Prezident ani vláda neprotestují, nežadají ani důkazy o údajném spojení lidických občanů s pachateli atentátu. Hácha se uchýlil zpět do Lán. Moravec organizuje projevy a ohlasy ve městech, továrnách a úřadech.”¹⁷⁶

Na tyto události reaguje v zahraničním rozhlasu i Edvard Beneš. Ve svém projevu mj. hovoří o tom, že válka bude brzy u konce, že Německo nezvítězí. Rovněž hovořil o projevu prezidenta Háchy, který byl reakcí na atentát na Heydricha, zmiňuje se i o Háčově cestě do Berlína na Heydrichův pohřeb. Také připomíná, že to, co se stalo 15. března 1939 v Berlíně, bylo především pustým násilím a sprostou ničemností nad ním (Háchou), slabým a chorým starcem, spáchanou třemi z největších německých gangsterů, Hitlerem, Göringem a Ribbentropem. Hácha se podle Beneše stal také do jisté míry obětí.¹⁷⁷ Dále ve svém projevu Eduard Beneš říká, jak se měl prezident Hácha zachovat po nástupu Heydricha do funkce říšského protektora. „Proto jsem si také přál i v zájmu Háchy samého, i v zájmu národa a státu, aby dr. Hácha a jeho tzv. vláda včas odešla. Po prvním výstřelu v Praze, Heydrichem nařízeném, nebylo v rukou českých, tj. dr. Háchy a jeho vlády, moci a práva žádného. Měli tudíž zmizet. Dr. Hácha a jeho vláda se však staly jistého druhu dobrovolnými rukojmími, za

¹⁷³ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 154

¹⁷⁴ PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 53

¹⁷⁵ Srov. LIŠKA, Vladimír, *Záhadné osudy slavných postav českých dějin*, nakl. Alpres Frýdek-Místek, 2013, s.209

¹⁷⁶ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 155

¹⁷⁷ Srov. PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 64 - 68

*jejichž stěnou Heydrich, Daluge, Himmler a Hitler loupi a vraždí. Vraždí lépe a důkladněji, nežli kdyby tam už nebyli. Stávají se tím všeho toho účastnými a – říkám jasně – současně spoluodpovědnými. Zejména se také vůbec neměl dát dr. Hácha a jeho tzv. vláda přimět k tomu, aby lidu českému a světovému ostatnímu opakovali něco, o čem sami vědí, že není a nikdy nebylo pravda, a co náš národ nikdy nepřijal a nepřijme: že prý berlínský násilný akt z 15. března 1939 byl Háchou dobrovolně podepsán a že se tím český národ dobrovolně přihlásil k říši a dal se pod její ochranu. Slouží tím výslovně válečným a poválečným zájmům nacistické říše.*¹⁷⁸

12. července 1942 Hácha oslavil své sedmdesátiny. Oslava se odehrávala v Praze, vyvrcholila předáním daru od Hitlera – byla to černá limuzína Mercedes-Benz s velikou květinovou sedmdesátkou na chladiči.¹⁷⁹

*Po Heydrichiádě se Háchův zdravotní stav prudce zhoršoval. Měl pokročilou arteriosklerózu, projevující se v postupující stařecké demenci, a ta jej zbavovala racionálních úsudků. Tento stav nacistům vyhovoval – Hácha podepisoval vše, co mu předložili, už nebyl a ani nemohl být odpovědný za své konání.*¹⁸⁰ „Lidé ho spíš litovali, než aby mu kladli něco za vinu. Pro ně to už byl jen bezmocný stařec, který si tragiku svého osudu nesl až do konce.“¹⁸¹

¹⁷⁸ PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006, s. 68

¹⁷⁹ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 160

¹⁸⁰ Srov. LIŠKA, Vladimír, *Záhadné osudy slavných postav českých dějin*, nakl. Alpres Frýdek-Místek, 2013, s.210-211

¹⁸¹ LIŠKA, Vladimír, *Záhadné osudy slavných postav českých dějin*, nakl. Alpres Frýdek-Místek, 2013, s.211

8. Závěrečné období Háchova života

8.1 Podzim 1942

V říjnu 1942 vyšla k Háčovým sedmdesátým narozeninám oslavná publikace s názvem *Jihočech Emil Hácha*, ve které bylo mnoho fotografií a obsahovala vzpomínky prezidentových spolužáků, přátel a spolupracovníků. V úvodu k této knize napsal rolník a ministr zemědělství několik slov: „*Žádný čin nezmizí bez účinu na další konání vlastní nebo jiných lidí. Proto také činy dr. Emila Háchy – prezidenta Protektorátu – nezůstanou bez ocenění těmi, kdož jsou spravedliví k jiným a k svému národu. Jihočech dr. Emil Hácha – zachránitel – vzal na sebe tíhu doby a řekl: „Sloužím.“ Tak tedy „zachránitel“... Ale co opravdu Hácha zachránil nebo ještě zachrání? V jeho případě otázka nejhlavnější.*“¹⁸²

V srpnu 1942 exilový ministr zahraničí Jan Masaryk řeší s britským ministrem zahraničí Edenem budoucí hranice ČSR a ruší tím vlastně mnichovskou dohodu. Po oznámení těchto informací na BBC na tuto skutečnost reaguje protektorátní vláda – „*Emigrant Beneš nemá práva činit prohlášení za české obyvatelstvo Čech a Moravy*“. O několik dnů později se Beneš rozhodne stupňovat v londýnském vysílání tón proti Háchovi. Podobně se vyjadřuje i Benešova říjnová depeše představitelům domácího odboje: „*...Nikdo se u nás nesmí mýlit. Hácha a jeho vláda – o Moravcovi vůbec nemluvě – už svými dřívějšími činy poškodili čest národa, to, co nyní činí, je v očích ostatního světa zrada na zájmech státu a lidu...Není pochyby o tom, že budou soudem dějin těžce odsouzeni.*“¹⁸³

Na podzim v roce 1942 se v médiích o prezidentu dr. Háchovi téměř nehovoří. Až 30. října zahajuje Hácha v rádiu dílo sociální pomoci pro Čechy a Moravu, akci, kterou chce vláda manifestovat svoji starost o potřebné lidi. Opět mu byl přisouzen propagandistický projev, ve kterém prezident mj. připomíná povinnosti, které má každý příslušník národa k velkým myšlenkám Vůdce Adolfa Hitlera. Takové projevy bohužel Háchův vliv na veřejnost stále více zmenšovaly.

Na konci listopadu 1943 je čtvrté výročí zvolení dr. Emila Háchy prezidentem. V tisku vychází Háchův portrét s obvyklými úvodníky, ve kterých se hovoří o Háchově soudcovské nebojácnosti, politické čistotě a přátelských stycích s německými osobnostmi. „*V březnu 1939 prý se „v Říši vědělo, že dr. Hácha přichází s čistým srdcem a Vůdce mu podal ruku.*“

¹⁸² TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 161

¹⁸³ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 161-162

*Samozřejmě každý ví, že to bylo jinak, ale papír musí za okupace snést mnoho. Stejně jako Hácha, když takové propagandistické výmysly čte.*¹⁸⁴

8.2 Leden až srpen 1943

Na leden 1943 připadá první výročí nové protektorátní vlády. Hácha má v úmyslu udělat pro český národ něco dobrého a chce navrhnout Frankovi, aby vyhlásil k 30. lednu amnestii pro české vězně. Moravec tento nápad prezidentovi vyloučá a Hácha mu nemá sílu oponovat. Moravec chce naopak Frankovi navrhnout, aby byli čeští vojáci vysláni na frontu. Ministr Moravec následující den o obou návrzích s Frankem hovoří. Frank se však nedomnívá, že nasazení českých vojáků do boje myslí prezident i Moravec doopravdy a chce prezidentovo písemné vyjádření. Prezident s tímto vyjádřením přijíždí osobně za Frankem do Černínského paláce. Mezitím se již mezi lidmi objevila nepravdivá informace o chystané mobilizaci. Podle Frankova záznamu rozhovoru s prezidentem Hácha vyjádřil svůj osobní názor na vyslání českých vojáků na frontu. Prezident se domnívá, že nabídka vzhledem ke stavu výzbroje vládního vojska nemá žádný praktický význam a že se navíc jedná o opatření, o kterém se neví, jak by bylo národem přijato.¹⁸⁵ „Frank dále píše, že v průběhu rozhovoru se mu Hácha třikrát zmínil o svém sebevražedném úmyslu. Zastřelit se zřejmě nechce, uvažuje státní sekretář, jeho ruka je nejistá; pravděpodobně se chce otrávit léky, které má k dispozici. Promluvil jsem Háchovi vážně do svědomí, uzavírá Frank svůj protokolární zápis, o vysoké zodpovědnosti, kterou má před svým národem, aby myšleky na sebevraždu vypustil z hlavy. – Díky tomuto záznamu můžeme nahlédnout do Háchovy duše a usuzovat o jeho rozpoložení, které rozhodně není záviděnihodné.“¹⁸⁶ Myšlenky na sebevraždu jsou dokladem schopnosti sebereflexe Emila Háchy. Jistě si byl vědom, že učinil řadu kompromisních rozhodnutí, které bude jednou soudit historie, a jako věřící člověk věděl, že jednou předstoupí před Boží tvář. Asi se chtěl svého těžkého břemene zbavit.

Ještě téhož dne – 1. února 1943 K. H. Frank informoval o prezidentových sebevražedných úmyslech prezidentova kancléře Popelku a osobního lékaře Maixnera a chce znát informace o jeho zdravotním stavu. Doktor Maixner označuje Háchovu tělesnou kondici za uspokojivou, kromě arteriosklerózy a hypertrofie srdce. Po duševní stránce trpí Hácha poruchami paměti. Frank učinil kancléře Popelku a dr. Maixnera osobně zodpovědnými za to, že Hácha nebude mít přístup k lékům, kterými by mohl dobrovolně ukončit svůj život. Háchovo odstoupení

¹⁸⁴ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 163-164

¹⁸⁵ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 166-167

¹⁸⁶ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 167

nepřipadá v úvahu a sebevraždou by se sám usvědčil jako zrádce národa, což by nepřátelská propaganda ihned využila ve svůj prospěch.

Frank o několik dnů později ještě projednává Moravcovu a Háchovu nabídku na případné nasazení českého vládního vojska na frontu s Lammersem. Ale oba se shodnou na tom, že nyní pro takový krok není vhodná doba. Výsledek tohoto jednání sdělí Frank osobně i prezidentu Háchovi. Ten tuto informaci přijal s nadšením a srdečným poděkováním. Podle Frankova zápisu doslova takto: „*mu toto odřeknutí udělalo velkou radost a že mu spadl kámen ze srdce*“.¹⁸⁷

Oslavy 15. března 1943 nebyly příliš okázalé, prezident Hácha a autonomní česká vláda uspořádali v Národním divadle slavnostní koncert. V tento den také prezident Emil Hácha hovořil s několika šéfredaktory o svém zdravotním stavu. „*Otázali jste se mne také na moje zdraví. Lékaři mi tvrdí, že jsem zdravý, a sám se také tak cítím. Nemohu ovšem při své sedmdesátce od sebe požadovati mladických tělesných výkonů. Jestliže jsem dříve rád vystupoval na vrcholky hor, jest již dnes pro mne značným výkonem např. stoupati po mnoha schodech. Když se snad někomu zdá, že nejdu dost rychle a rovně, neznamená to ještě, že mne ranila mrtvice – jak tvrdívají někteří ve zbytečné starosti o mé zdraví. Trochu toho šetření musí být mé sedmdesátce již prominuto. Byl bych raději mladší, ale zde se nedá nic dělat.*“¹⁸⁸

Avšak na jaře 1943 se začíná Háchův zdravotní stav zhoršovat, deprese a apatie převažují nad „jasnými chvilkami“ a Frankovi důvěrníci mu musí podávat zprávy o tom, v jakém stavu prezident Hácha byl, když s nimi na Hradě či v Lánech jednal.¹⁸⁹

Na konci května 1943, kdy je první výročí atentátu na R. Heydricha, se v tisku objevuje mj. zpráva o tom, že prezident Hácha věnoval větší peněžité dary rodinám dělníků z obcí v okolí Lán, kteří byli postiženi při práci těžkým úrazem.

Na konci srpna je jmenován novým říšským protektorem generál SS Wilhelm Frick. K. H. Frank není již státním tajemníkem, ale stává se z něho státní ministr v hodnosti říšských ministrů. Vede tedy ve vlastní odpovědnosti vládní záležitosti, které zahrnují ochranu říšských zájmů v Protektorátu, a stává se z něho nejvyšší představitel okupační moci.¹⁹⁰

8.3 Září 1943 – Háchova politická závěť

Zřejmě na základě změn, které se udály na konci srpna 1943 ve vedení Protektorátu, se Hácha rozhodne uvažovat o svém nástupci a 18. září 1943 sepsal svoji politickou závěť:

¹⁸⁷ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 168

¹⁸⁸ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 173

¹⁸⁹ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 173

¹⁹⁰ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 177

„Pokročilý věk a stálá starost, abych neopomenul nic, čím bych mohl svůj milovaný národ uchrániti před těžkými chvílemi, zejména před nejistotou v případě mého odchodu z úřadu státního prezidenta, vede mne k tomu, abych napsal tyto řádky.“ Vzpomíná dále podzimu 1938 a říká: „Zprvu jsem s tehdejší svojí vládou věřil, že bude možno za pomoci všech mnichovských velmocí zachovati samostatnost neutralizovaného státu.“ Ale brzo vyšlo najevo, že „jsme zájmovou sférou Říše Německé“, a když „selhal i poslední pokus vlády, aby státní autorita byla uplatněna i na Slovensku, nemohl již nikdo pochybovati o tom, že osud našeho národa a státu leží jedině v rukách Říše.“ Proto se rozhodl v březnu 1939 podniknout osobní cestu k Hitlerovi. Vůdce, jak známo, vzal „český národ pod ochranu“ a on Hácha, „vedl v život velké úsilí, aby na základě nových poměrů byl vytvořen široce založený důstojný program česko-německé spolupráce, přinášející trvalý prospěch Říši i českému národu.“ Příkazem české národní sebezáchovy prý bylo osvědčit se jako národ Říši užitečný. Ovšem „jestliže v důsledku tvrdých válečných zákonů byly i přesto ztraceny české životy, nepadá vina na hlavu moji, nýbrž těch, kdo mého hlasu nedbali.“ Za dobu svého působení ve funkci nemohl prý „národu dáti nic lesklého“, jeho údělem bylo „říditi jeho ústup ze závratné, nikdy předtím v dějinách nedosažené plné suverenity... Vše to jsem činil v nezlomné víře, že tím svému národu oddaně sloužím.“ Děkuje proto všem, kdo mu byli oporou, a prosí je, aby nastoupenou cestu neopouštěli. Proto také se rozhodl ze středu svých spolupracovníků označit osobu svého nástupce, a sice dosavadního předsedu vlády univ. prof. dr. Jaroslava Krejčího, „muže v prvé řadě vhodného..., až by se tento úřad po mně uprázdnil“, a pokud by z nějakých důvodů nemohl, pak navrhuje nynějšího ministra zemědělství a lesnictví Adolfa Hrubého. Text, psaný strojem, končí: „Tak se s vámi všemi loučím s posledním přáním, aby se můj národ mohl vítězstvím Říše a Evropy dožítí také svého vítězství a aby jeho synům a dcerám byla dopřána šťastná a požehnaná budoucnost. K tomu necht' nám žehná Bůh!“ Háchovou rukou, značně nejistou, je ještě připsáno: „To je stručný přehled mého působení a projev mého přání do budoucna. Státní prezident Dr. Emil Hácha.“ Spis je datován „v Lánech 18. září 1943. Jako svědci jsou podepsáni dr. Augustin Popelka, Jan Fousek a dr. Josef Kliment.“¹⁹¹

Hácha byl tedy smířen, že protektorát, spojený s říší, bude jeho domovem až do konce života. Výše uvedenou politickou závěť napsal především proto, aby se jeho nástupcem nestal

¹⁹¹ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 177 - 178

Emanuel Moravec nebo někdo jiný z radikálních kolaborantů.¹⁹² Hácha totiž vnímal Moravce jako německého agenta a „apoštola germanismu“ a všechny Čechy před ním vždy varoval.¹⁹³

8.4 Závěr roku 1943

Podle hradního lékaře dr. Maixnera, prof. Prusíka a prof. Myslivečka měl prezident Hácha několika minutové stavy, kdy mluvil a jednal zmateně. Dále se často ptá několikrát na jednu věc a ztrácí pojem o čase. Podle dr. Maixnera ke zhoršení stavu docházelo především před úředními povinnostmi. Neurologická diagnóza zněla arteriosclerosis cév mozkových se ztrátou vstřípivosti a širokého zájmu a s občasnými mráкотnými stavy. Tato diagnóza je z konce října roku 1943.¹⁹⁴

Informace o špatném zdravotním stavu prezidenta dr. Emila Háchy pronikly i na veřejnost. Blíží se také oslavy pátého výročí zvolení Háchy prezidentem. Dne 30. listopadu 1943 vychází oslavné články v tisku, biskup Pícha celebruje ve Svatovítské katedrále slavnostní mši. Premiér Krejčí se účastní přehlídky vládního vojska, prezident Hácha se v přijímací síni hradu setkává s vládou a poté z balkonu zdraví Pražany i vojsko.

Zřejmě kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu dr. Háchy se neuskutečnil ani prezidentův pravidelný vánoční rozhlasový projev. Svě „vánoční poselství“ vydává prostřednictvím ČTK. Prezident zde děkuje lidem za věrnost, vzpomíná na hrdiny, na děti a mládež, hovoří o jednotě a šťastné budoucnosti. Toto poselství nikoho neoslovilo, ani příliš nikoho nezajímalo.¹⁹⁵

8.5 Poslední Háchův veřejný proslov

„Večer 15. března 1944 se po delší době ozývá z přijímačů Háchův hlas. Je změněný, stařecky nejistý, poznamenaný zřejmou námahou a artikulačním úsilím. Projev má pouhých devět vět.: „Mezi cestou života a cestou smrti rozhodne někdy jediný malý okamžik. Tím byla pro nás moje cesta k Vůdci před pěti lety...Od té doby prošli jsme mnohým úskalím, jako celek však žijeme, ba vidím dokonce, že ve své vnitřní hodnotě náš národ stoupá. Je to nejdůležitější doklad správnosti cesty, kterou jdeme. Proto mohu od vás všech s dobrým svědomím požadovati, abyste zůstali i nadále za všech okolností věrni mému vedení a tím Říši, jejíž vítězství zajistí vám a vašim dětem šťastnou budoucnost. Necht' vás přízeň Boží v žádném

¹⁹²Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 180

¹⁹³ Dostupné z: <http://vit-machalek.blogger.cz/Soudobe-dejiny/Josef-Kliment-clovek-intelektual-a-nestastny-politik>

¹⁹⁴ Srov. PSŮTKOVÁ, Zdeňka, VAHALA, Zdeněk, *I nám vládli nemocní*, nakl. Práh, nakl. King, Praha 1992, s.115-116

¹⁹⁵ Srov. TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 184 - 186

okamžiku neopustí. “ Tvrdit, že nikdo netušil, že jde o poslední Háčovův veřejný proslov, by nebylo přesné. Z tónu řeči se dalo usoudit, že je to víc než pravděpodobné. “¹⁹⁶

Tento text veřejného vystoupení poukazuje na existenci základního mravního dilematu. Prezidentu Emilu Háchovi šlo především o otázku českého národa. Jeho zachování zřejmě viděl jako základní úkol, i za cenu kolaborace s představiteli nacistické moci.

8.6 Květen až prosinec 1944

Koncem května 1944 přijel do Lán za Háchou K. H. Frank a následně bylo v tisku oznámeno, že prezident Hácha trpí „*od několika dní lehkou churavostí, zaviněnou věkem*“. Podle lékařů však jeho nemoc nevzbuzuje žádné obavy. Rovněž byla zveřejněna zpráva dr. Maixnera, prezidentova osobního lékaře.: „*Celková tělesná konstituce pana státního prezidenta jest především díky jeho pobytu v zámku lánském, jenž mu byl z hlediska lékařského doporučen – do té míry uspokojivá, že byl až dosud s to, aby vykonával bez přerušení povinnosti úřadu. Nyní jest pan státní prezident stížen churavostí, která jest způsobena pouze normálními fyziologickými změnami organismu, vyvolanými věkem a není té povahy, aby při účelné úpravě života a pečlivém ošetřování byla nutným důvodem k vážným obavám.*“ Frankova návštěva u prezidenta Háchy však měla ještě jeden důvod – Hácha po dohodě s protektorátní vládou pověřil jejího předsedu a ministra spravedlnosti J. Krejčího, aby ho „*zastupoval, pokud by toho případně vyžadovalo jeho nynější churavění. Okupační správa se tak politicky připravovala i na krizový zdravotní stav státního prezidenta.*“¹⁹⁷

Na konci října 1944 postihla prezidenta Háchu mozková mrtvice. „*Jak vypadal duševní a fyzický stav státního prezidenta v tomto období, ukazuje svědectví jeho ošetřovatelky A. Duškové: „Dr. Hácha z počátku poznával dr. Popelku, později ne. Pí. Rádlovou a komorníka poznával i později. Dr. Hácha nemohl udělati bez pomoci ani krok; při jídle strkal lžící vedle úst. Několikrát jsem dala dr. Háchovi k podpisu fotografii, aby ji podepsal, dr. Hácha dělal jenom čáry, a když jsem mu asi pětkrát řekla: Pan prezident napíše dr. Emil Hácha – podepsal se čitelně dr. Emil Hácha.*“¹⁹⁸

8.7 Poslední dny prezidenta JUDr. Emila Háchy

Svědectví o Háchově zdravotním stavu v období na konci protektorátu podal jeho osobní lékař dr. Maixner: „*V poslední době byl u dr. Háchy stálý úbytek na váze, nemohl chodit ani za oboustranné podpory a byl úplně netečný. Nepoznával, nemluvil, místo odpovědi dělal*

¹⁹⁶ TOMÁŠEK, Dušan, KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, nakl. Themis, Praha 1995, s. 188

¹⁹⁷ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 242 - 243

¹⁹⁸ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 244 - 245

*pohyb levou rukou, občas se dostavovaly náhlé poty, byl neklidný, prováděl stálé pohyby trupem, od netečnosti upadal do zuřivosti, až k insultům na ošetřovatelku. Paměť mu již nejméně dva roky selhávala.*¹⁹⁹

5. května 1945 zanikl Protektorát Čechy a Morava. Těžce nemocný prezident Hácha na tuto informaci reagoval velmi pozitivně. Podle slov jeho dcery M. Rádlové řekl: „*To je dobře, mělo to však přijít dřív. Já už tu dlouho nebudu. Pozdrav Benešovi.*“²⁰⁰ Z výroku je jasné, že Emil Hácha nikdy nebyl ani nacista, ani stoupenec nacismu. Asi se mu ulevilo, že národ „přežil“. To je jen spekulace. Sympatické je, že nevyslovuje obavu o sebe sama, třeba vyslovením obavy, co nyní bude s ním, že bude zřejmě zatčen.

Ještě téhož dne přečetl předseda vlády R. Bienert, který zastupoval i těžce nemocného prezidenta Háchu, abdikací list a svolání. Po jeho přečtení byl Bienert zatčen.

A 13. května vydalo ministerstvo vnitra zatykač na Emila Háchu. Ještě ten den byl bývalý státní prezident zadržen přednostou oddělení státní bezpečnosti policejního ředitelství dr. Engelmannem na lánském zámku. Autem pražské záchranné služby převezli Háchu do vězeňské nemocnice na Pankráci. Přijetí byli přítomni dr. Engelmann, vrchní ředitel věznice Bohdanecký a vězeňský lékař MUDr. Reim. Policejní ředitelství souhlasilo s tím, že o Háchu budou pečovat i nadále jeho ošetřovatelky z Lán – M. Hájková a A. Dušková. Háchovi revoluční národní výbor zakázal ve vězeňské nemocnici soukromé návštěvy, včetně jeho dcery. Podle zprávy ošetřujících lékařů se dá předpokládat, že Háchův život se dá počítat na dny. Po příjezdu do nemocnice se dr. Hácha choval apaticky, nereagoval na otázky. MUDr. Reim konstatoval, že vzhledem k Háchovu zdravotnímu stavu pro něho není vězeňská nemocnice vhodná a toto stanovisko bylo sděleno dr. Engelmannovi, který požadavek předal ministerstvu vnitra. Ministerstvo však nijak nereagovalo. Naopak rozhodl, že Hácha, i přes svůj nepříznivý zdravotní stav, bude vyslýchán. MUDr. Reim s tím však nesouhlasil a výslechy se nerealizovaly. Hácha nebyl schopen výslechu.²⁰¹

19. června 1945 podepsal prezident Beneš dekret o Národním soudu. Před tímto soudem měl Hácha s ostatními členy protektorátní vlády stanout. Hácha však už nebyl schopen žádných výslechů ani se účastnit soudního přelíčení.²⁰² Prezident Beneš však neměl v úmyslu Háchu věznit na Pankráci, ani ve vězeňské nemocnici. Chtěl, aby byl dr. Hácha v domácím vězení nebo převezen do nějakého sanatoria. A pokud by to Háchův zdravotní stav dovolil, tak měl být vyšetřován na svobodě. Bohužel však Benešova pravomoc byla omezená, nemohl

¹⁹⁹ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 245

²⁰⁰ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 248 - 250

²⁰¹ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 248 - 250

²⁰² Srov. LIŠKA, Vladimír, *Záhadné osudy slavných postav českých dějin*, nakl. Alpres Frýdek-Místek, 2013, s.211

čelit politickému rozhodnutí ministerstva vnitra, vlády a konečně i zmíněnému dekretu, který podepsal.²⁰³ Beneš neměl odvalu se postavit většinovému mínění. I on byl v nelehké situaci. Svědomí mu možná říkalo, že by se měl zachovat jinak, ale chyběla mu odvaha postavit se revoluční vůli po skončení války.

24. června se kancelář prezidenta republiky dozvídá o tom, že Háčov stav je nanejvýš kritický. Každou hodinu se očekávala Háčova smrt. Proto k němu byl povolán kněz Matoušek, který udělil Háčovi pomazání nemocných. Informaci o Háčově kritickém stavu dostala i jeho dcera M. Rádlová. U umírajícího nastala hypostatická pneumonie. Agonie trvala dlouhých 36 hodin. Ani v těchto posledních chvílích ministerstvo vnitra nereagovalo na žádost o Háčov převoz do sanatoria. Dne 27. června 1945 ve 20.50 hodin za přítomnosti obou ošetřovatelek i MUDr. Reima bývalý prezident JUDr. Emil Hácha umírá.²⁰⁴

„O úmrtí bylo ihned informováno ministerstvo vnitra: Ještě téhož dne v noci (23:45) vydal dr. Spálenka jménem ministerstva závazné pokyny ohledně Háčova pohřbu: 1/ Háčovo tělo bylo možné vydat jeho dceři k pohřbení s podmínkou, že mrtvola bude převezena v naprosté tichosti a nenápadně do některé pohřební síně v Praze (převoz mimo Prahu nebyl povolen); 2/pohřeb měl být uskutečněn v „časných hodinách dopoledních, neboť v té době jest na pražských hřbitovech nejméně lidí“, přičemž veřejnost byla z pohřbu vyloučena; 3/ pohřebního aktu se směli účastnit pouze nejbližší příbuzní; 4/ rozesílání úmrtních oznámení nebylo povoleno; 5/ v denním tisku nesmělo být zveřejněno oznámení o Háčově úmrtí, což se týkalo i rubriky rodinná kronika. Tiskový odbor ministerstva informací byl ministerstvem požádán o cenzurní opatření ve smyslu potlačení jakékoliv zprávy v denním tisku o Háčově skonu. Bylo povoleno pouze úřední oznámení ČTK, které vyšlo několik dní po pohřbu. Ministerstvo vnitra vydalo dále rozhodnutí, že Háčov hrob nesmí mít zvláštní pomník. Háčovo jméno se nesmělo objevit ani na pomníku rodinné hrobky.

Vykonavatel pohřbu se musel písemně zavázat, že splní požadavky ministerstva vnitra. Dohled nad jejich plněním mělo policejní ředitelství v Praze. O přípravě pohřbu si ministerstvo vnitra vyžádalo podrobnou informaci.

Pohřeb E. Háchy se konal dne 30. června na Vinohradském hřbitově. Časně ráno byla rakev vystavena ve hřbitovní kapli, přičemž celý hřbitov byl policejně uzavřen. Několik minut před sedmou hodinou se dostavila M. Rádlová v doprovodu Z. Rádla. O sedmé hodině provedl výkrop rakve Msgre. A. Tylínek. V jeho doprovodu byla hned rakev odnesena do rodinné hrobky. Celý obřad trval 15 minut. Po jeho skončení Rádlovi ihned odešli.

²⁰³ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 252

²⁰⁴ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 250

Hácha byl pohřben inkognito do hrobu své manželky. Místo jeho posledního odpočinku mělo být pro budoucnost zachováno v tajnosti. ²⁰⁵

Když se o Háchově smrti dozvěděl tehdejší ministr zahraničí Jan Masaryk, přijal tuto zprávu s ulehčením. Osud podle něho vše vyřešil – Hácha se nedostal před soud. Podle Jana Masaryka by soud s dr. Háchou byla národní ostuda. ²⁰⁶

²⁰⁵ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 250 - 251

²⁰⁶ Srov. PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 252

9. Beneš a Hácha – jejich osudová rozhodnutí

V této kapitole budu porovnávat různá řešení podobných situací dvou prezidentů – Edvarda Beneše a Emila Háchy. Prezident Edvard Beneš byl v době Mnichovské konference ve velmi podobné situaci jako prezident Emil Hácha o několik měsíců později v Berlíně. Oba dva se podíleli na rozhodování o budoucnosti Československa. Oba dva byli postaveni před stejné dilema, zda se zaleknout silnějšího nepřátelského Německa nebo se postavit na odpor a snažit se bojovat v bitvě, která byla pro naši zemi předem prohraná. Oba prezidenti si jistě uvědomovali, co říká I. Kant ve svém díle K věčnému míru: *„Stát je společenství lidí, kterému nesmí poroučet ani jím disponovat nikdo jiný než on sám. Naroubovat nějaký stát, který jako kmen má vlastní kořeny, do jiného státu znamená zrušit jeho existenci jakožto morální osoby a učinit z této osoby věc, což odporuje myšlence původní smlouvy, bez níž není žádné právo nad lidem myslitelné.“*²⁰⁷ Oba dva prezidenti se jistě podle svého nejlepšího vědomí a svědomí museli s danou situací vyrovnat a vyřešit ji.

9.1 Osudové rozhodnutí prezidenta Edvarda Beneše

Mnichovské konferenci a jejím důsledkům byla věnována část druhé kapitoly této diplomové práce. Nyní budu řešit zejména postoj prezidenta Edvarda Beneše k dané situaci. Beneš svojí reakcí k výsledku jednání Mnichovské konference zklamal naděje mnoha lidí v Československu, protože ještě 22. září 1938 prohlašoval, že *„má svůj plán pro všechny případy...“*²⁰⁸

Podle Pamětí, které prezident Edvard Beneš sepsal, se sovětská diplomacie snažila navázat jednání o společné obraně Východu a Západu s Anglií a Francií, kterého by se mělo účastnit i Československo, ale ani jedna ze západních zemí na tyto nabídky nijak nereagovala. Kromě toho nabízel náš náčelník generálního štábu Krejčí francouzskému generálovi Gamelinovi, že přijede do Paříže, aby projednali případnou společnou mobilizaci, ale i tato nabídka zůstala ze strany Francie bez odezvy.²⁰⁹

Francie a Anglie 21. září 1938 vydaly ultimátum, že nepřijme-li Československo plán na odstoupení tzv. sudetského území, tak vyslanci těchto dvou zemí zasáhnou v noci u prezidenta dr. Beneše v Praze a nebudou nám pomáhat ve válce proti Německu. 30. září 1938 byla tedy

²⁰⁷ KANT, Immanuel, přel. Novotný K., Stehlíková P., nakl. OIKOYMENH, Praha 1999, s. 10

²⁰⁸ Srov. HÁJEK, Miloš, *Od Mnichova k 15. březnu*, nakl. SNPL, Praha 1959, s. 68

²⁰⁹ Srov. BENEŠ, Edvard, *Paměti*, nakl. Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004, s. 68 - 69

v Mnichově bez naší účasti smluvena a podepsána dohoda čtyř velmocí, která rozhodla nejen o našem osudu.²¹⁰

V době, kdy se v Mnichově konala konference, bylo na Hradě u prezidenta Beneše několik československých generálů, např. generál Krejčí, generál Syrový, generál Luža. Všichni tito generálové se snažili prezidenta Beneše přesvědčit, aby se Československo postavilo Německu na odpor. Dr. Beneš se jim snažil vysvětlit, že nemůže brát v úvahu jen to, co cítí lid a armáda. Řekl jim, že on musí vidět celou naši situaci vnitřní i mezinárodní a musí předvídat i to, co by naše případné kroky způsobily za následky.²¹¹ Podle Beneše od něho generálové odcházeli nespokojení a zoufalí a i on si kladl otázku, zda bylo jeho rozhodnutí v této mezní situaci správné. K této otázce se vracel i později při dalších krizích v Evropě.²¹²

Dr. Beneš dále ve svých Pamětech píše, že maršál Göring sdělil československému vyslanci v Berlíně dr. V. Mastnému, že Německo si nepřeje, aby dál úřad prezidenta zastával právě on – Edvard Beneš. Pokud prezident Beneš nerezignuje, Německo bude vůči Československu tvrdě prosazovat uplatňování mnichovské dohody.²¹³ Mnichov není možné chápat, jestli bychom se ubránili nebo ne. Šanci ubránit se jsme neměli. Šlo o otázku národní identity (hrdosti). Co více prospěje národu – zápas nebo přežití. Toto dilema řešili oba – Beneš i Hácha. V zásadě se nelišili.

Prezident Beneš na začátku října jmenoval novou vládu a poté jí 5. října 1938 zaslal abdikační dopis. S občany se rozloučil v rozhlasovém projevu. Z těchto událostí byl podle svých slov „*duševně i fyzicky vyčerpan, s nepopsatelnými pocity v srdci, a s těžkými myšlenkami o hrozném politickém a mravním rozvratu, který zmítal Evropou a rozvrátí ji snad úplně*“ odjel s rodinou do Sezimova Ústí. A 22. října 1938 odjel s rodinou do Londýna.²¹⁴

Beneš si byl vědom, že veškerá odpovědnost za Mnichov a všechny jeho důsledky padly na jeho hlavu. „*Bylo to tak jednoduché a pohodlné svalit všecku odpovědnost na toho, kdo stál v osudné chvíli nejvýše, a padl tudíž nejnižší!*“ Avšak rozhodl se nediskutovat o své vině či nevině a čekat, až bude vhodnější doba pro případnou obhajobu či vysvětlení.²¹⁵

Domnívám se, že prezident Edvard Beneš učinil správné rozhodnutí, uvažoval velice pragmaticky a přiklonil se k volbě menšího zla. V případě, že by uposlechl naléhání českých generálů a vyhlásil by mobilizaci, tak by možná zachránil čest našeho národa, ale bylo by to

²¹⁰ Srov. BENEŠ, Edvard, Paměti, nakl. Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004, s. 70

²¹¹ Srov. BENEŠ, Edvard, Mnichovské dny, nakl. Svoboda, Praha 1968, s. 340 - 341

²¹² Srov. BENEŠ, Edvard, Mnichovské dny, nakl. Svoboda, Praha 1968, s. 342

²¹³ Srov. BENEŠ, Edvard, Paměti, nakl. Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004, s. 73

²¹⁴ Srov. BENEŠ, Edvard, Paměti, nakl. Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004, s. 74 - 75

²¹⁵ Srov. BENEŠ, Edvard, Paměti, nakl. Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004, s. 77

za cenu velmi vysokou či spíše nejvyšší – za cenu mnoha zmařených, zcela zbytečně zmařených lidských životů. Zřejmě i Benešova abdikace byla správný krok, ale byl to další ústupek nacistickému Německu. Avšak Benešův říjnový odjezd do Anglie vidím už spíše jako únik před zodpovědností nebo strach postavit se přímo k důsledkům svých rozhodnutí.

9.2 Osudové rozhodnutí prezidenta Emila Háchy

Události, které se odehrály v Berlíně v noci ze 14. na 15. března, jsou podrobně popsány v páté kapitole této práce. JUDr. Emil Hácha, který si až do října 1938 vcelku spokojeně žil jako prezident Nejvyššího ústavního soudu, byl najednou postaven před rozhodnutí, zda na sebe vezme břímě a stane se prezidentem Československa. Nejdříve tuto funkci odmítal, ale nakonec se rozhodl a tento nelehký úkol na sebe vzal. Považoval to za svoji povinnost vůči národu, vzdal se tedy svého klidného života a 30. listopadu 1938 byl zvolen prezidentem Československa. Všichni, včetně dr. Emila Háchy, předpokládali, že tento úřad bude zastávat pouze dočasně a jeho povinnosti budou spíše formálního rázu. Bohužel v březnu 1939 v Berlíně jej čekalo rozhodnutí osudové. Tímto osudovým rozhodnutím byl Háchův podpis, který umožnil vznik Protektorátu Čechy a Morava.

Národ pokládal podpis prezidenta Háchy v Berlíně za politickou chybu, ale ne za zločin.²¹⁶

Podle pamětí L. Feierabenda prezident Hácha o svém podpisu v Berlíně později prohlásil: „*Nikdy jsem se ve svém životě nezabýval politikou a nikdy mne ani ve snu nenapadlo, že bych mohl zastávat významnou politickou funkci. Zlý osud mě však postavil v čelo národa v jedné z nejkritičtějších dob jeho historie. Je to hrozné břemeno, ale musím je snášet trpělivě a s důvěrou v Boha, že dějiny budou mé činy posuzovat spravedlivě. Nevytvořil jsem situaci, v níž musíme žít. Jestliže jsem v Berlíně podepsal nebo nepodepsal, nezměnil jsem nic na nezadržitelném chodu událostí. Podepsal jsem z hrůzy ze zničení Prahy a nad nevyřčenými útrapami nevinného národa. Věřil jsem, že by Göring svou hrozbu splnil, nedám-li souhlas. Jako právník jsem věděl, že můj podpis nemá žádnou cenu, poněvadž jsem neměl právo něco podobného podepisovat. Upozornil jsem na to německé násilníky, ale to na ně neplatilo. Musel jsem podepsat. Celý svět ví, že to byl vynucený podpis, ale přece každou chvíli slyším, že jsem podepisovat neměl, že to byla velká politická chyba. Leží to těžce na mé duši.*“²¹⁷

Jak jasně vyplývá z výše uvedených řádků, prezident Emil Hácha byl k podpisu donucen. Neměl se v podstatě s kým poradit, nebyl nikdo, s kým by mohl složitou situaci konzultovat. Slovensko vyhlásilo samostatnost a připojilo se k fašistickému Německu, nemohl očekávat

²¹⁶ Srov. KADLEC, Vladimír, *Podivné konce našich prezidentů*, nakl. Kruh, Hradec Králové 1991, s. 79

²¹⁷ KADLEC, Vladimír, *Podivné konce našich prezidentů*, nakl. Kruh, Hradec Králové 1991, s. 75

podporu ani od západních spojenců, kteří nás v Mnichově vlastně zradili. V Berlíně byl tedy Hácha „sám voják v poli“. Domnívám se, že měl na výběr asi ze tří možností. První z nich byla, že mohl odmítnout podepsat, ale dobře věděl, že Hitler by opravdu byl schopen srovnat Prahu se zemí. I přesto, že bylo nepříznivé počasí a letadla by nemohla pravděpodobně vzlétnout, i přesto že Němci zřejmě záměrně nadhodnotili počet bombardérů, kterým vyhrožovali, že zaútočí na Českou republiku (dokumentární film s názvem „Prezident, který se nerad fotografoval“).²¹⁸

Další možností by byla Háchova abdikace přímo v Berlíně v Hitlerově pracovně. Jenže i tento krok by přinesl stejný výsledek jako při odmítnutí podpisu. Proto se prezident Emil Hácha rozhodl Hitlerovi ustoupit a dokument o kapitulaci v Berlíně podepsat. Z jeho pohledu to bylo nejrozumnější řešení, které bylo menším zlem, než kdyby vzdoroval a zachraňoval čest národa, která již byla stejně ztracena, a riskoval tak životy mnoha obyvatel Čech a Moravy.

Podle slov historika Jana B. Uhlíře je Háchův podpis na obou dokumentech z Berlína velmi roztřesený a nejistý, příliš se nepodobá jeho ostatním podpisům. I to dokazuje, pod jakým nátlakem byl tento podpis uskutečněn.²¹⁹

„Hácha nikdy nebyl zaujatý ideologický bojovník nebo doktrinář. Nejvýmluvněji o tom svědčí, že zákony v demokraciích pokládal za „zákonodárné kompromisy.“ Stál na stanovisku svobody a rovnocennosti rozdílných mínění. Podle antických myslitelů také on pokládal právo za „umění uměřenosti a dobra.“ Hlavní jádro právnické vědecké činnosti neviděl v mylném hledání „věčných lidských“ příkázání, nýbrž v objevování společenských konstrukcí, zachycujících různotvárné a věčně proměnlivé lidské zájmy a vztahy.“²²⁰ Tak vidí podle Z. Vahaly a Z. Psůtkové Háchovu právnickou filozofii Josef Kliment.

Prezident Hácha byl realista, chtěl uchránit národ před deformací totality. Uchránit národ nejen ve smyslu mravním či duchovním, ale měl snahu zachránit co nejvíc lidských životů. Tomu všemu byl ochoten obětovat sám sebe – za cenu svého vlastního ponížení a hanby, bohužel neměl možnost se již obhájit a svůj postoj vysvětlit.²²¹

V podobném duchu hovoří i Vladimír Kadlec ve své knize Podivné konce našich prezidentů. Zmiňuje se zde o tom, že Beneš chování a reakce prezidenta Háchy viděl příliš kriticky a křivdil mu, když například v londýnském rozhlase v říjnu 1942 prohlásil, „že Hácha svým jednáním zhanobil čest národa.“ Kadlec naopak zmiňuje, že dokud byl

²¹⁸ Přístup z <https://www.youtube.com/watch?v=HnpXRpTo8eY>

²¹⁹ Přístup z: Přístup z: <https://www.youtube.com/watch?v=pz3GYiPpfJI>

²²⁰ PSŮTKOVÁ, Zdeňka, VAHALA, Zdeněk, *I nám vládli nemocní*, nakl. Práh, nakl. King, Praha 1992, s.117

²²¹ Srov. PSŮTKOVÁ, Zdeňka, VAHALA, Zdeněk, *I nám vládli nemocní*, nakl. Práh, nakl. King, Praha 1992, s.117

Hácha schopen správně uvažovat, tak velmi výstižně charakterizoval situaci českého národa, protektorátní vlády i svoji osobní taktu: „*Jsmo zavřeni beze zbraně společně s šilencem, který je plně vyzbrojen, a to musí určovat naše činy, abychom nerozvážlivostí nezničili národ.*“²²²

První reakce Edvarda Beneše na Háchovo jednání v Berlíně v březnu 1939 nebyla z jeho strany nijak kritická, naopak měl Beneš pro Háchovo rozhodnutí pochopení, jak jsem již uvedla v šesté kapitole této práce. Avšak o několik let později to ve svých Pamětech komentuje zcela jinak, což mi připadá velmi rozporuplné. „...v roce 1939 jsem se neodvažoval konečného a definitivního úsudku o tom, co bude na konci této hrozné krize a války, jedna podstatná a zásadní otázka, v níž jsem svůj názor nikdy nezměnil a nezměním, mi byla hned naprosto jasná: Dr. E. Hácha, náš nejvyšší soudce a právník, prezident státu, a dr. Chvalkovský, jeho zahraniční ministr, v březnu 1939 obětovali ve své trestuhodné politické malodušnosti a nevzdělanosti mezinárodně i vnitřně stát, nemajíce k tomu ani práva, ani žádné legitimace a pověření. Tiso a jeho druhové se dopustili v téže chvíli záměrné ničemné zrady, vrazivše hanebně dýku do zad vlastnímu národu. Jsou věci práva a principy politické morálky, které se nikdy – za žádnou cenu, ani za cenu jakýchkoli, ať předpokládaných, ať skutečných, oportunistických politických výhod, ani pod nejkrutějšími hrozbami a nátlakem – neobětují. Takovým právem a principem byl a je pro nás náš jednotný národní stát. Podpis, vzdávající se svobodného státu a umožňující protektorát český a slovenský, neodůvodní, neospravedlní a neomluví nikdo, nikdy a ničím.“²²³ Výše uvedená slova považuji ze strany Edvarda Beneše vůči JUDr. Emilu Háchovi za velmi kritická. Je velmi těžké hodnotit situaci, ve které sám hodnotící člověk nebyl. A vzhledem k tomu, jak se dr. Beneš postavil k Mnichovské konferenci, si myslím, že tento způsob zhodnocení výsledku berlínského jednání je ze strany Edvarda Beneše nepřiměřený a možná i neoprávněný.

Prof. Tomáš Halík hovoří o Háchovi jako o člověku, který chápal svůj život především jako obětavou službu, ve které byl vždy velmi loajální – k Masarykovi, Benešovi... a z této loajality a odpovědnosti k republice na sebe byl ochoten vzít i úřad prezidenta republiky v době, která byla velmi složitá a v době, kdy z této funkce nemohl Emil Hácha mít žádný osobní prospěch. Na druhou stranu prof. Halík hovoří o Háchovi jako o člověku, který dělal ve vztahu k nacistům mnoho kompromisů a říká, že je pak již velmi těžké odhadnout, kdy ještě je to kompromis mravně přijatelný a kdy už jde za hranici přijatelnosti.

Většina ze studentů, kteří byli zatčeni v listopadu 1939, se díky Háchovým intervencím u K. H. Franka i R. Heydricha vrátila zpět domů a jejich životy byly ušetřeny.

²²² Srov. KADLEC, Vladimír, *Podivné konce našich prezidentů*, nakl. Kruh, Hradec Králové 1991, s. 94

²²³ BENEŠ, Edvard, *Paměti*, nakl. Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004, s. 89

Podle historika Jana B. Uhlíře byla Háchova chyba, že neodstoupil v září 1941 po nástupu R. Heydricha a zatčení generála Eliáše.²²⁴

Beneš měl po svém návratu zpět do vlasti v květnu 1945 velkou podporu národa a mohl prosadit, aby vězněný prezident Hácha byl propuštěn z Pankráce a mohl dožít doma. Avšak Beneš to neudělal, byl to svým způsobem politický hyenismus, který se ve dnech po osvobození také projevoval nejen v Háchově případě, jak říkají historici v dokumentu „Oběť nebo zrádce“.²²⁵

²²⁴ Přístup z: <https://www.youtube.com/watch?v=pz3GYiPpfJI>

²²⁵ Přístup z: Přístup z: <https://www.youtube.com/watch?v=pz3GYiPpfJI>

Závěr

V závěru této diplomové práce se pokusím o morální zhodnocení politického působení JUDr. Emila Háchy, který se stal hlavou Československého státu ve velmi složitém období.

Zajímavý pohled na JUDr. Háchu zmiňuje Čestmír Císař. *„Emil Hácha je mezi našimi presidenty snad nejtragičtější postavou. Nebyl hoden lásky ani nenávisti, spíše je k politování. Nelze mu upřít snahu chovat se v duchu křesťanských zásad, ačkoliv to činil s jakousi váhavostí a zemdleností. Tak či onak myslím, že nakonec byli všichni rádi, že na sebe vzal kříž, o nějž nikdo z politiků nestál. Jeho obraz v mé paměti představuje schýleného, bezbranného nemocného starce, kterému nikdo nepodá pomocnou ruku a lidé ho míjejí lhostejně, někteří s pohrdáním.“*²²⁶

Podle pamětníků z již zmiňovaného dokumentu „Oběť nebo zrádce“ byl JUDr. Emil Hácha velmi příjemným a vtipným společníkem, rovněž ke svým podřízeným se choval empaticky, nijak se nad nimi nepovyšoval a byl velice pracovitý.

*„Národní soud v r. 1946 zprostil E. Háchu od poloviny r. 1943 odpovědnosti za politické (tiskové) projevy, a to vzhledem k jeho zdravotnímu stavu. Od té doby odpovědnost za tyto činy, především rozhlasové projevy, přešla na A. Popelku a J. Klimenta. Hácha byl těžce nemocný člověk. Když podepsal závěť, domníval se, že abdikoval. Nicméně, závěr jeho působení ve funkci státního prezidenta byl tragický, i když on si to v žádném případě neuvědomoval. Jeho jméno, ač byl nemohoucí, stále využívala nacistická a protektorátní propaganda.“*²²⁷

Edvard Beneš se v květnu 1945 vrátil do funkce prezidenta Československa jako víceméně samozvaný prezident. Oficiálně byl podruhé zvolen prezidentem Československa až v roce 1946, kdy byl zvolen Ústavodárným národním shromážděním. Měl podporu veřejnosti i většiny politiků, byl považován za autoritu a za člověka, který se po druhé světové válce zasloužil o záchranu a obnovu státu.²²⁸ 13. dubna 2004 vydal Parlament ČR zákon č. 292/2004. Tento zákon má pouhé dva paragrafy. § 1 tohoto zákona obsahuje větu, která rehabilituje prezidenta Edvarda Beneše – *„Edvard Beneš se zasloužil o stát.“*²²⁹

Domnívám se, že i prezident Emil Hácha by měl být rehabilitován. Vezmu-li v úvahu, že oba prezidenti, Beneš i Hácha, řešili velmi podobné mezní situace či dilemata a oba je vyřešili

²²⁶ CÍSAŘ, Čestmír, *Moji českoslovenští presidenti*, nakl. Slávy dcera, Praha 2006, s. 37 – 38

²²⁷ PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, nakl. Horizont, Praha 1997, s. 245 - 246

²²⁸ Přístup z: <https://www.valka.cz/13388-Prezidentske-volby-1935-a-1946-Zaver>

²²⁹ Přístup z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-292>

velmi podobným způsobem, tak mi rozdílný postoj veřejnosti i politických subjektů k jejich činům připadá vůči Dr. Háchovi nespravedlivý. I v dnešní době bohužel vnímá velká většina lidí prezidenta Beneše spíše jako hrdinu a prezidenta Háchu naopak považují za někoho, kdo národ uvrhl pod nadvládu nacistů a sám s nacisty sympatizoval.

Jak říká prof. Tomáš Halík v závěru dokumentu „Oběť nebo zrádce“ – Háchův osud nastavuje zrcadlo i našemu národu, ve kterém se nedělíme pouze na oběti nebo zrádce, ale většinou na ty, kteří jsou mezi těmito dvěma extrémy, a vypovídá to něco o naší české povaze.²³⁰

Věřím, že i tato má práce může trochu pomoci změnit názor na prezidenta JUDr. Emila Háchu. Na základě veškeré literatury a dokumentárních filmů, které jsem při tvorbě diplomové práce prostudovala a zhlédla, si dovoluji tvrdit, že pan prezident Hácha byl člověk, který velmi dobře věděl, jaké kroky udělat může a musí a co naopak udělat nemůže, protože by takový čin byl již za hranicích jeho morálního přesvědčení. Jako silně věřící člověk se jistě řídil i nejdůležitějším příkázáním: „...*Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.* (Gal 5,14)²³¹ Měl všechny vlastnosti, které by měl mít člověk, který je v čele státu v době krize. Jak je uvedeno v první kapitole, jsou to především všechny morální ctnosti – moudrost, mírnost, spravedlnost a statečnost. Moudrému politikovi nesmí chybět ani smysl pro zodpovědnost. Právě takovou politickou osobností, která, podle mého názoru, měla všechny předpoklady správného politika nejen pro krizové období státu, prezident Emil Hácha bezpochyby byl.

²³⁰ Přístup z: Přístup z: <https://www.youtube.com/watch?v=pz3GYiPpfJI>

²³¹ BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, Ekumenická rada církví ČSSR, Ústřední církevní nakladatelství 1988

Seznam zkratk

Atp.

BBC

ČSR

ČTK

Gal

SS

SSSR

ÚV KSČ

Tzv.

Seznam literatury

BENEŠ, Edvard, *Mnichovské dny*, Svoboda, Praha 1968. ISBN 25-11-68.

BENEŠ, Edvard, *Paměti*, Naše vojsko, s.r.o., Praha 2004. ISBN 80-206-0709-9.

BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona, Ekumenická rada církví ČSSR, Ústřední církevní nakladatelství 1988.

BUDINSKÝ, Libor, *Deset prezidentů*, Euromedia Group k.s., Praha 2003. ISBN 80-242-0966-7.

CÍSAŘ, Čestmír, *Moji českoslovenští presidenti*, Slávy dcera, Praha 2006. ISBN 80-903725-0-3.

GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939*, Paseka, Praha a Litomyšl 2004. ISBN 80-7185-626-6.

HÁJEK, Miloš, *Od Mnichova k 15. březnu*, SNPL, Praha 1959. 02/61.

HUBER, Wolfgang, *Etika základní otázky života*, Vyšehrad, Praha 2016. ISBN 978-80-7429-642-0.

HUTAŘOVÁ Ivana, *Povolání otce: prezident republiky*, Petrklíč Praha 2000. ISBN 80-7229-043-6.

IVANOV, Miroslav, *Atentát na Reiharda Heydricha*, Panorama, Praha 1987. ISBN 978-80-7388-064-4.

JUNEK, Václav, *Třinácté komnaty našich prezidentů*, Petrklíč, Praha 2013. ISBN 978-80-7229-379-7.

KANT, Immanuel, přel. Novotný K., Stehlíková P., OIKOYMENH, Praha 1999. ISBN 80-86005-55-2.

KÜNG, Hans, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Vyšehrad, Praha 2000. ISBN 80-7021-327-2.

KVAČEK, Robert, *Nad Evropou zataženo*, Svoboda, Praha 1966.

LIŠKA, Vladimír, *Záhadné osudy slavných postav českých dějin*, Alpres Frýdek-Místek, 2013. ISBN 978-80-74269-0.

NOVOTNÝ František, *Platon – Prothagoras*, nakl. Jan Laichter, Praha 1939.

PALATA, Luboš, *Autoritativní režim druhé republiky a české katolické elity*, Univerzita Karlova, Praha 2018.

PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR, *Kompendium sociální nauky církve*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2008, ISBN 978-807195-014-1.

PASÁK, Tomáš, *JUDr. Emil Hácha (1938 – 1945)*, Horizont, Praha 1997. ISBN 80-7012-088-6.

PASÁK, Tomáš, *Pod ochranou říše*, nakl. Práh, Praha 1998. ISBN 80-85809-88-5.

PLACHÝ, Zdeněk, *Protektorát proti Londýnu*, Vydavatelství&Nakladatelství Plachý, Nové Sedlo u Lokte, 2006. ISBN 80-903556-2-5.

PLATÓN, *Ústava*, přel. František Novotný, Oikoymenh Praha 2001. 80-86005-28-3.

PSŮTKOVÁ, Zdeňka, VAHALA, Zdeněk, *I nám vládli nemocní*, Práh, King, Praha 1992. ISBN 80-900835-8-7.

ROTHBARD, Murray N., *Etika svobody*, Liberální institut, Praha 2009. 978-80-8638-955-4.

SMETANA, Vít, *In the Shadow of Munich: British Policy towards Czechoslovakia from 1938 to 1942*, Praha, Karolinum, 2008. ISBN 9788024613734.

SOKOL, Jan, *Slovník filosofických pojmů*, Scriptum Vyšehrad Praha 2001. ISBN 80-7021-713-8.

SUTOR, Bernhard, *Politická etika*, nakl. Oikoymenh, Praha 1996. ISBN 80-86005-17-8.

TOMÁŠEK Dušan, KVAČEK Robert, *Causa Emil Hácha*, Themis Praha 1995. ISBN 978-80-85821-68-0.

Internetové odkazy

URBAN, Jan, Mýtus o mnichovské zradě spojenců (25.9.2013)

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/nazory-a-komentare/jan-urban-mytus-o-mnichovske-zrade-spojencu-je-lzi/r~9ec51a2425c111e3909e0025900fea04/>

České národní listy

<http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/Obraz-Nemce.htm>

FEIERABEND, Ladislav

<https://www.sinagl.cz/postrehy-a-komentare/5942-ladislav-feierabend-konec-ceskoslovenske-demokracie.html>

MACHÁLEK, Vít, Soudobé dějiny – Josef Kliment (3.10.2016)

<http://vit-machalek.blogger.cz/Soudobe-dejiny/Josef-Kliment-clovek-intelektual-a-nestastny-politik>

Dokumentární film Oběť nebo zrádce

<https://www.youtube.com/watch?v=pz3GYiPpfJI>

Dokumentární film Prezident, který se nerad fotografoval

<https://www.youtube.com/watch?v=HnpXRpTo8eY>

Prezidentské volby 1935 – 1946 (12.12.2009)

<https://www.valka.cz/13388-Prezidentske-volby-1935-a-1946-Zaver>

Teologické texty 3/2014

<https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-3/Svedomi-2.html>

Zákony pro lidi

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-292>